

AKTUÁLNÍ OTÁZKY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

SBORNÍK Z V. CELOSTÁTNÍHO SEMINÁŘE NRP
BRNO, 10. – 11. ŘÍJNA 2005

TRIALOG
PORADENSKÉ CENTRUM

TRIALOG
BRNĚNSKÝ INSTITUT ROZVOJE
OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Seminář Aktuální otázky náhradní rodinné péče organizuje
o.s. TRIALOG-Poradenské centrum ve spolupráci
s o.s. TRIALOG (Brněnský institut rozvoje občanské společnosti).

TRIALOG
PORADENSKÉ CENTRUM

TRIALOG
BRNĚNSKÝ INSTITUT ROZVOJE
OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

© TRIALOG – Poradenské centrum, 2005

OBSAH

Úvodem	5
Zákon o sociálně-právní ochraně a jeho postavení v systému práva M. Hrušáková	6
Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí a náhradní rodinná péče v kontextu sociálně-právní ochrany A. Šabatová	8
Výstupy z tématické dílny „Podpora přirozeného rodinného prostředí“ V. Bechyňová	11
Pěstouni, jejich děti a biologičtí rodiče E. Pávková	12
Odborná příprava na přijetí dítěte do rodiny E. Rotreklová	14
Význam individuální a skupinové práce s osvojiteli při přijetí adoptivního rodičovství S. Kalábová	19
Příprava budoucích pěstounů a osvojitelů – situace dítěte před svěřením do rodiny V. Hofrová	23
Práce s technikou „Podnětové situace“ M. Kotek	26
Podpora přirozeného rodinného prostředí v praxi KÚ s DD při FTN J. Lukešová	27
Speciální program pro děti a dospívající z pěstounských rodin I. Sobotková	30
Přehled dětí v pěstounských rodinách v DC Veská D. Peřinová	36
Udělalí jsme vše pro dítě v pěstounské péči? S. Dvořáková	39

Rozum a cit – Ohlédnutí za 9 lety v nadačním fondu Rozum a Cit	
M. Řezníková, P. Štětková	42
Odborné služby v náhradní rodinné péči	
E. Rotreklová	47

Úvodem

V pořadí už pátý celostátní seminář Aktuální otázky náhradní rodinné péče navázal na dobrou tradici předchozích ročníků a stal se opět pracovním setkáním a místem pro diskusi odborných pracovníků státních i nestátních institucí a organizací. Upevnil si svoje pevné místo v kalendáři odborných akcí věnujících se výhradně oblasti náhradní rodinné péče.

Dvoudenní program, kterého se zúčastnilo 236 účastníků, byl věnován aktuálnímu tématu – projednávání novely zákona o sociálně právní ochraně dětí a jejímu dopadu do praxe. Byla tak dokončena první řada seminářů k jejichž konání byl impulsem roce 2001 právě zákon 359/99 Sb. a potřeba shrnout zkušenosti z prvního roku platnosti této nové právní úpravy.

Příspěvky a diskuse na prvním ročníku semináře se týkaly především těch ustanovení, která přinášela do praxe náhradní rodinné péče nová témata – například uložení povinnosti budoucím osvojitelům a pěstounům absolvovat odbornou přípravu na přijetí dítěte do rodiny, tématem dalších seminářů pak byly otázky rozšíření možností a forem péče a výchovy dětí v náhradním rodinném prostředí až jsem se v roce 2004 dostaly k tématu podpory přirozeného rodinného prostředí a možností sanace rodiny tak, aby dítě nemuselo svou rodinu opouštět nebo se do ní mohlo po krátké době vrátit.

Je potěšitelné, že novelizovaný zákon reflektuje v maximální možné míře rychle se vyvíjející a měnící situaci rodin a dětí a klade větší důraz na odbornou podporu a práci s rodinami, kde je dítě umístěno v ústavní výchově nebo se toto opatření jeví už jako poslední možnost pro zajištění podmínek pro další vývoj dítěte.

Široká diskuse v rámci připomínkového řízení, které organizovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR poskytla možnost státním i nestátním organizacím zúročit nabyté zkušenosti a promítnout je do této právní normy. Nepochybně pozitivním krokem jsou nově formulovaná ustanovení definující potřebné kvalifikační předpoklady pracovníků, kteří mohou sociálně právní ochranu vykonávat. Přijetím tohoto zákona a jeho uvedením do praxe tak bude sociálně právní ochrana dětí a ti, kteří ji vykonávají blíže naplnění svého cíle – profesionálně vykonávané ochrany zájmů dětí.

To je také základní myšlenkou celostátního semináře, který chce přispět k celoživotnímu vzdělávání odborných pracovníků a vytvářet průběžně podmínky pro výměnu zkušeností, prezentaci nových forem a metod sociální práce a příkladů dobré praxe.

PhDr. Eva Rotreklová
ředitelka o. s. TRIALOG–Poradenské centrum

Zákon o sociálně-právní ochraně a jeho postavení v systému práva

Prof. JUDr. Milana Hrušáková, CSc
Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

Počátky sociálně právní ochrany se v Českých zemích a na Slovensku začaly rozvíjet koncem 19. stol., např. rakouský zákon o chudinství z roku 1968, který ukládal domovským obcím povinnost péče o sirotky. Již na počátku 20. stol. začaly vznikat první dobrovolná sdružení zabývající se péčí o děti. Po celou dobu první republiky pak vedle sebe existovala jak státní péče, tak dobrovolná péče, na níž postupně přecházela část agendy státních orgánů.

Na úroveň sociální péče, zejména péče o děti jsme v období tzv. I. republiky mohli být velmi hrdí. V této oblasti se angažovaly takové významné osobnosti jako Alice Masaryková, prof. Kallab, prof. English. Zejména vzájemný vztah mezi péčí o děti vykonávanou státními orgány a dobrovolnými spolky byl na vysoké úrovni a československý model se stal vzorem pro řadu zemí západní Evropy, zejména Francii. Na tyto tradice se zákon o sociálně právní ochraně a především jeho předložená novela snaží navazovat.

Základní ustanovení týkající se sociálně právní ochrany dětí byly v jejích počátcích obsaženy v zák. č. 256/1921 Sb. o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, provedeném vl. nař. 29/1930 Sb. Ochrana byla poskytována všem dětem do věku 14 let, které mohly být přijaty do cizí péče jen s povolením příslušného státního orgánu. Dozor nad dětmi v mimoústavní péči příslušel v Čechách a na Moravě okresním soudům, na Slovensku a Podkarpatské Rusi pak poručenskému (sirotčímu) úřadu I. stolice. V této své činnosti pak okresní soudy podléhaly dohledu vyšších soudů (poručenských úřadů) a ministerstvu spravedlnosti.

Dozor nad dětmi v ústavní péči vykonávaly zemské úřady a v nejvyšším stupni ministerstvo sociální péče. Přednosta příslušného dozorcího úřadu byl ze zákona oprávněn převést dozor na dobrovolná sdružení – okresní péče o mládež, pokud s tím projevila souhlas. Pokud došlo k tomuto přenesení dozoru, omezil se státní orgán jen na všeobecný dohled a schvalování tzv. dozorcích důvěrníků a rozhodování o stížnostech proti opatřením okresní péče o mládež. Okresní péče o mládež se pak sdružovaly do zemských ústředí péče o mládež.

Vedle uvedeného zákona 256/1921 Sb. je třeba z období I. republiky zmínit dále zák. č. 117/1927 Sb., o cikánských dětech, zák. č. 4/1931 Sb. na ochranu osob oprávněných požadovat výchovu, výživu a zaopatření a vl. nař. 334/1938 Sb., o hromadném poručenství.

Poválečné změny ve státní správě a zejména vznik národních výborů, měly za následek i změny v systému sociálně právní ochrany. Zákonem č. 7/1946 Sb. bylo nově

upraveno tzv. hromadné poručenství. Všechny dosavadní spolky péče o mládež byly zrušeny zák. č. 48/1947 Sb., o organizaci péče o mládež. Úkoly péče o mládež přešly podle tohoto zákona na okresní a zemské národní výbory, na Slovensku pak na okresní národní výbory a povereníctvo sociální péče. Byly zřízeny komise s názvem „okresní péče o mládež“ se sídlem v sídle okresního soudu a „zemská péče o mládež“. Současně byl vydán zák. č. 49/1947 Sb., kterým byla zveřejněna veškerá poradenská péče.

V návaznosti na vydání zák. č. 265/1949 Sb., o právu rodinném byl zák. č. 49/1947 Sb. brzy nahrazen novou právní úpravou, zák. č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže a prov. nařízení MS č. 70/1952Sb. oba s účinností k 1. 1. 1953. Na jejich základě vznikly úřadovny ochrany mládeže při lidových soudech, podřízené ministerstvu spravedlnosti. Jejich činnost však netrvala dlouho a na základě vl. nař. č. 73/1956 Sb. byla působnost úřadoven přenesena zpět do sféry ministerstva školství na výkonné orgány národních výborů.

Vydáním zák. č. 94/1963 Sb. o rodině, který nově zahrnul tuto problematiku do předmětu své úpravy, byly uvedené právní předpisy zrušeny a nahrazeny vl. nař. 59/1964 Sb. o úkolech NV při péči o děti.

Dalším přelomem byl rok 1975, kdy byl vydán zák. ČNR č. 129/1975 Sb. o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, nahrazen zák. č. 114/1988 Sb.. Z vl. nař. 59/1964 Sb. zůstaly zachovány jenom ustanovení týkající se Ústředí pro mezinárodně právní ochranu mládeže. Sociálně právní ochrana dětí tak byla zcela netradičně zařazena do oblasti sociálního zabezpečení.

Počátky legislativních prací na zákonu o sociálně právní ochraně lze datovat k lednu roku 1995, kdy na základě usnesení vlády č. 1/1995 bylo Ministerstvu spravedlnosti uloženo do konce září 1995 předložit návrh novely občanského zákoníku, která by upravovala rodinné právní vztahy (současně měl být zrušen zákon o rodině) a Ministerstvu práce a sociálních věcí v téže lhůtě bylo uloženo předložit návrh nového zákona o sociálně právní ochraně dětí. Mělo tak dojít k zařazení tzv. soukromoprávní části rodinného práva do stávajícího občanského zákoníku a tzv. veřejnoprávní část, v původním znění zákona o rodině zakotvená v ust. § 41 až 48 pod názvem „Účast společnosti při výkonu práv a povinností rodičů společně s úpravami obsaženými v normách – poněkud neorganicky – týkajících se sociálního zabezpečení měla být upravena v samostatném zákonu.

Paragrafované znění novely občanského zákoníku bylo předloženo Poslanecké sněmovně, prošlo i druhým čtením, nakonec z časových důvodů (volby na jaře 1996) ke schválení nedošlo. Práce na zákonu o sociálně právní ochraně se pro koncepční rozpory nakonec zpozdlily a zákon předložen nebyl.

Nová vláda vzešlá z voleb v roce 1996 změnila koncepci úpravy a bylo rozhodnuto pouze o novelizaci zákona o rodině, přičemž dále pokračovaly práce na přípravě zákona o sociálně právní ochraně. Nakonec byl jako tzv. velká novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb.) přijat iniciativní návrh poslanců, jehož podkladem ovšem byly

všechny předchozí legislativní práce Ministerstva spravedlnosti, mající své počátky již v roce 1992. Zákon o sociálně právní ochraně byl poté přijat jako zákon č. 359/1999 Sb., s účinností od 1. 4. 2000. Současně byl přijat zák. č. 360/1999 Sb., kterým z již podstatně novelizovaného zákona o rodině byla většina ustanovení týkající se sociálně právní ochrany přenesena do nového zákona. Došlo tak k poměrně důslednému oddělení soukromoprávní a veřejnoprávní části rodinného práva.

Zdůrazňuji tyto skutečnosti z toho důvodu, že svědčí o dlouhodobé přípravě zákona o sociálně právní ochraně dětí, které se rovněž projeví na jeho kvalitě. Na rozdíl od mnoha jiných zákonů byl dlouho očekávaný zákon o sociálně právní ochraně odborníky přijat příznivě. Následné novelizace byly spíše technického charakteru v souvislosti s probíhající reformou státní správy, zejména pokud jde o zrušení okresních úřadů. Nová navrhovaná úprava nyní reaguje na zkušenosti s více než čtyřletou aplikací zákona a přináší řadu novinek, které v konečném důsledku posilují ochranu nezletilých dětí v souladu s mezinárodními úmluvami a rovněž i mezinárodními trendy vývoje v této oblasti.

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí a náhradní rodinná péče v kontextu sociálně-právní ochrany

Mgr. Anna Šabatová, zástupkyně veřejného ochránce práv

Vážené dámy, vážení pánové,

již potřetí jsem byla vyzvána, abych na tomto semináři přednesla svůj příspěvek. Ve svých předchozích vystoupeních na tomto fóru jsem se vždy věnovala otázkám širším, než je pouze náhradní rodinná péče. Vždy jsem poukazovala na kontext celé sociálně-právní ochrany dětí. Jinak tomu nebude ani letos. Jsem totiž nadále přesvědčena, že náhradní rodinnou péči nemůžeme bez tohoto širšího kontextu celé sociálně-právní ochrany vidět. Oproti předchozím letům se nezměnilo nic na tom, že náhradní rodinná péče bude mít v sociálně-právní ochraně dítěte vždy takové místo, jaké jí celé nastavení tohoto systému vymezí. Z tohoto důvodu bych letos ráda upozornila na připravovanou novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která přináší do pojetí sociálně-právní ochrany dětí a místa náhradní rodinné péče v jejím systému pro mne velmi významné posuny.

Jak víte i z mých předchozích příspěvků, ve svém pojetí priorit sociálně-právní ochrany dětí vidím jako přední úkol tohoto systému působit, slovy zákona o sociálně-právní ochraně dětí, k obnovení narušených funkcí rodiny, tedy navození stavu, kdy jsou zájmy dítěte plně uspokojovány, byť třeba i za přispění sociální sféry, v jeho vlastní rodině. Umístění dítěte mimo vlastní rodinu je v takovém pojetí opatřením subsidiárním, opatřením, k němuž lze přistoupit až po vyčerpání méně invazivních prostředků sociálně-právní ochrany, přičemž i toto opatření musí respektovat právě onen základní cíl vymezený zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, a to působení k obnově narušených funkcí rodiny. Náhradní rodinnou péčí proto vnímám primárně jako opatření, jímž se aktuálně naplňuje zájem dítěte vyrůstat v prostředí, které bude uspokojovat jeho potřeby, ale zároveň i jako opatření, které má mít vždy jako svůj cíl rovněž poskytovat prostor pro sanaci vlastní rodiny dítěte. Vedena tímto pojetím náhradní rodinné péče jsem minulý rok na tomto semináři vytýčila základní problémy, s nimiž se ve své praxi setkávám.

Jako jeden z těchto problémů jsem definovala nedostatek prevence v rámci sociálně-právní ochrany dětí, respektive nedostatek oněch méně invazivních prostředků, které mohou působit k ozdravení rodiny, selhává-li z nejrůznějších příčin ve svých základních funkcích. Zmiňovala jsem, že se v podstatě nesetkávám s případy, kdy by došlo k odnětí dítěte z rodiny bez důvodu, ale že se setkávám poměrně často se situacemi, kdy k zamezení eskalace problému v rodině, která posléze vedla k odnětí dítěte, nebyla podniknuta žádná opatření. Důvody tohoto stavu je možné spatřovat ve dvou rovinách. Jednak objektivně chybí síť nejrozmanitějších sociálních služeb, které by cíleně byly schopny působit na rodiny, v nichž rodiče vykazují především nedostatek životních, sociálních a rodičovských dovedností. Na druhé straně však, jak ze svých kasuistik vím, dochází k tomu, že orgány sociálně-právní ochrany dětí existujících služeb nevyužívají a situaci nechají dospět až do stadia, kdy je odnětí dítěte z rodiny jediným možným řešením. K tomu se pak přidružuje problém, který jsem loni rovněž zmiňovala, a to, že v případech, kdy bylo dítě z rodiny odňato, aktivita sociálně-právní ochrany ustává, nesměřuje především k tomu, aby se snažila cílenou snahou vytvořit podmínky pro návrat dítěte, a spíše se orientuje na hledání nového rodinného prostředí pro dítě.

Legislativní snahy poslední doby mne naplňují mírným optimismem, že si tyto problematické body, jejichž řešení je podle mého názoru zásadním úkolem zkvalitnění sociálně-právní ochrany, uvědomují i zákonodárci. Jako velmi významný počín z hlediska zajištění toho, aby orgán sociálně-právní ochrany dětí věnoval zvýšenou pozornost řešení situace v rodině méně invazivními prostředky, než je odebrání dítěte z rodiny, vidím proto nově koncipované ustanovení § 12 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Toto ustanovení jednak dává orgánu sociálně-právní ochrany dětí

možnost uložit rodičům dítěte povinnost využít odborného poradenského zařízení, pokud rodiče nezajistili odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc potřebuje a orgán sociálně-právní ochrany dětí to doporučil, nebo pokud rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci. Vedle toho, a to považují za velmi významné především v souvislosti s předeslanou kritikou nečinnosti sociálně-právní ochrany dětí v původních rodinách v případech, kdy již došlo k umístění dítěte mimo jeho původní rodinu, by měl být podle navrhované úpravy orgán sociálně-právní ochrany dětí povinen poskytnout rodiči pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc spočívající zejména v pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožnily návrat dítěte do rodiny. Toto ustanovení, i když ne explicitně, posiluje vnímání sociálně-právní ochrany dětí jako nástroje, který má zavčas a kontinuálně působit k obnovení funkcí rodiny dítěte, a to i v případech, kdy aktuální situace v rodině vyžaduje (dočasné) vzdálení dítěte od rodiny. Problematický i nadále samozřejmě zůstává nedostatek odborných služeb, kterých by mohl orgán sociálně-právní ochrany, není-li jich schopen sám, využít. Nezbyvá než doufat, že rovněž v této době připravovaný zákon o sociálních službách, jehož návrh mezi sociální služby řadí i tzv. „sociálně aktivizační služby pro rodiny“, přinese změnu v tom, že vznik služeb pro nefunkční rodiny podpoří.

Další problém, který jsem loni zmiňovala a který souvisí s oběma problémy předchozími, je chápání náhradní rodinné péče v kontextu sociálně-právní ochrany dětí. Zmínila jsem, že se často setkávám s tím, že náhradní rodinná péče je téměř výlučně chápána z pohledu, který nejlepší zájem dítěte spatřuje v tom, aby našlo definitivní vhodné prostředí, které uspokojí jeho potřeby, a byl tak nahrazen deficit, který jeho původní rodina vykazovala. Původní biologická rodina je nahlížena (oprávněně) jako příčina deprivace potřeb dítěte, kterou je třeba odstranit. Náhradní rodinná péče je tak nahlížena jako cíl, jako definitivní řešení příčiny (eliminace vlivu rodiny na život dítěte), nikoliv jako prostředek, který umožní odstranit aktuální ohrožení dítěte a práci s rodinou na tom, aby se dítě mohlo navrátit. V této souvislosti přináší novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí ve spojení s na ni navazující novelizací zákona o rodině výrazný průlom, na jehož dosah cítím potřebu upozornit. Novela zákona předpokládá vznik nové formy pěstounské péče, kterou nazývá pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Tato forma pěstounské péče vykonávaná speciálně školenými pěstouny, by měla sloužit podle předlohy zejména k zajištění péče o děti, o které se jejich rodiče po přechodnou dobu nemohou starat, tedy i jako alternativa k ústavní výchově či péči v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Jde tedy o posun v náhledu na pěstounskou péči jako součást náhradní rodinné péče, neboť pěstounská péče je do budoucna nahlížena nikoliv jako pouze dlouhodobé řešení, ale jako (relativně) krátkodobý prostředek, který umožní práci na sanaci rodinného prostředí.

Přála bych si, aby tyto dvě zásadní změny zákona o sociálně-právní ochraně dětí a na něj navazujících zákonů přinesly další posun vnímání úkolů, či spíše metod působení sociálně-právní ochrany dětí, o který ve své činnosti setrvale usilují. Přála bych si, aby v navrhovaných změnách bylo obecně spatřováno vyjádření principů, které by měly být hlavními idejemi sociálně-právní ochrany dětí. Tedy aby bylo nadále posilováno vědomí, že zájem dítěte na stabilním výchovném prostředí, které bude uspokojovat jeho potřeby, má být realizován především v jeho vlastní rodině. Pokud realizován není, měl by orgán sociálně-právní ochrany přistoupit k řešení situace nejprve za pomoci prostředků sociální a jiné odborné práce. Odnětí dítěte z rodiny by mělo být až prostředkem další volby. Případná pěstounská péče, tedy umístění dítěte v jiné rodině, pak nemůže být vnímána pouze jako řešení definitivní, tedy jako jakási quasi adopce, ale jako rovnocenný a použitelný prostředek k tomu, aby se pro práci s rodinou a pro návrat dítěte do rodiny vytvořil dostatečný prostor. Nechci v žádném případě, aby tato vize vzbudila dojem, že pěstounská péče v její klasické podobě dnes nemá místo. Samozřejmě se najdou případy, kdy veškeré předchozí pokusy o sanaci rodiny, jak jsem je právě popsala, selžou. A v tomto okamžiku je samozřejmě místo pro pěstounskou péči, která bude schopna chybějící péči rodiny dítěti nahradit dlouhodobě, možná i trvale. Doufám ale, že navrhované změny nás všechny upozorní na to, že ani ústavní výchova, ani pěstounská péče a už vůbec osvojení nemohou být v sociálně-právní ochraně využívána jako řešení první volby, že ústavní výchova i pěstounská péče mají jako jednu ze základních funkcí vytvořit prostor pro práci s rodinou dítěte a že případy, kdy je dítě opravdu nezbytně potřeba umístit v náhradní rodině natrvalo, je třeba vážit na lékárnických vahách.

Výstupy z tématické dílny „Podpora přirozeného rodinného prostředí“

Věra Bechyňová, DiS., STŘEP, o. s. – České centrum pro sanaci rodiny

Nová právní úprava zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí mimo jiné oblasti posiluje sociální práci s biologickou rodinou a snahy zachovat dítěti přirozené rodinné prostředí.

Účastníci pracovní dílny se interaktivní prací zamýšleli nad aktuálními tématy:

- Jaké jsou potřeby a reálné možnosti dítěte a jeho rodiny k úpravě poměrů, je-li dítě ohrožené odebráním z domova.

- Jaké jsou potřeby a reálné možnosti dítěte a jeho rodiny pro návrat domů z ústavního zařízení, je-li tam již umístěno.
- Sanace rodiny – metodika, sanační plán, motivace, intenzita, pravděpodobná délka práce s rodinou, pozitivní a rizikové faktory.
- Multidisciplinární spolupráce – management sociálních služeb, případové konference, poskytování informací o klientech.
- Jaké jsou potřeby a reálné možnosti sociálních pracovníků obcí III. typu pro naplňování novely zákona o sociálně-právní ochraně v praxi.

Mají-li sociální pracovníci obcí III. typu naplňovat ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně v praxi, je třeba postupně zajistit následující nástroje:

- Systém celoživotního vzdělávání, který bude zahrnovat kromě znalosti zákonných norem i komunikační dovednosti (např. práce s nedobrovolným klientem, práce s klientem, který má tendenci k agresivním reakcím, motivační rozhovory).
- Zpracovat jednotnou metodiku multidisciplinární spolupráce a proškolit pracovníky v praktických dovednostech síťování sociálních, psychologických a zdravotnických služeb.
- V návaznosti na multidisciplinární spolupráci zajistit společné vzdělávání pracovníků pomáhajících profesí a rezidenčních zařízení pro děti všech věkových kategorií.
- Zavést případovou a týmovou supervizi s externím supervizorem.
- Pomocí komunitního plánování zajistit dostupný systém dalších kvalitních služeb pro rodiny s dětmi (např. asistovaný styk s rozvedeným rodičem, služby sanace rodiny, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc).

Pěstouni, jejich děti a biologičtí rodiče

Mgr. Eva Pávková, Krajský úřad Jihomoravského kraje

V naší skupině se sešlo 70 účastníků, byli mezi nimi sociální pracovníce, pěstouni, zástupci dětských domovů, nestátních organizací, krajských úřadů i MPSV.

Jako nejožehavější téma si zvolili „Příprava dětí na kontakt s biologickými rodiči a místo sociální pracovníce v tomto procesu“.

Z informací zúčastněných vyplynulo, že opravdový zájem o kontakty s vlastními dětmi, které jsou v PP má minimum rodičů a měly by být řešeny přísně **individuálně**.

Na začátku se ukazuje důležitá dobrá *informovanost všech zúčastněných*.

Pěstouni bývají seznámeni se situací krajským úřadem, který někdy spis dítěte poskytne i obecnímu úřadu, kam žadatelé přísluší. Dál je vhodné, aby se pěstouni informovali v místě bydliště rodičů a v ústavním zařízení, odkud dítě mají převzít.

Spolupráce mezi kolegy na úřadech je dobrá, značné mezery se ukazují v komunikaci s ústavy. Řada účastníků poukázala na neochotu některých zařízení připravovat a motivovat děti k přechodu do rodin, nebo na tendenci zařízení samostatně zprostředkovat náhradní rodinnou péči bez ohledu na vhodnost klientů pro dané dítě. V souvislosti s tím padl opakovaně návrh, aby návštěvě klientů v zařízení byl vždy přítomen psycholog. Pokud domov, či kojenecký ústav nemá svého, klienty by měl doprovodit psycholog KrÚ, který je dobře zná díky odbornému posouzení.

V průběhu práce s rodiči dětí by měla být podstatným ukazatelem *efektivnost pomoci*, která byla biologické rodině nabídnuta. Často se totiž stává, že opakované kroky k nápravě situace jsou rodinou zavrhovány, či zneužívány, aniž se cokoliv děje ve směru ke zlepšení možností pro dítě, či děti. Protože kapacita sociálních pracovníků pro tuto činnost je dávno překročena, nedostává se pak pomoci tam, kdy by mohla být skutečně ku prospěchu dětem.

Pokud k osobním *kontaktům biologických rodičů s dítětem v PP nedochází*, jde nejčastěji o nezáměr rodičů o návštěvy. V těchto případech je pak pro pěstouny nejnáročnějším úkolem podpořit dítě, které o kontakty stojí v situacích opakovaného zklamání a rozčarování a udržet jeho schopnost se s rodiči pozitivně identifikovat, pokud nešlo o rodiče zneužívající, či týrající, kteří je ohrožovali. Zde je naopak otázkou, zda se snažit udržovat kontakty s původní rodinou, pokud si to dítě výslovně nepřeje právě s ohledem na své zkušenosti. Komplikací v případech PP bez návštěv je dosažení plnoletosti a ukončení pěstounství, kdy se dítě může vrátit do původní rodiny, s níž přerušilo veškeré kontakty.

Pracovní skupina formulovala potřeby sociálních pracovníků být o původní rodině dále informované, aby mohly zprostředkovat dítěti poznatky o ní a dále velkou potřebu pěstounů mít možnost vyhledat podporu u odborníků při zvládnutí traumat dětí z nezáměru biologických rodičů o ně.

Pokud k *návštěvám dochází a dětem prospívají*, všichni se shodli na tom, že optimální je možnost setkávat se na neutrální půdě. K tomu jsou využívány kojenecké ústavy, občanské poradny, krizová centra, či azylové domy. Někde je možné využít pracovišť na úřadech – problém je, že klienti je někdy vnímají zaujatě jako a priori nepřející a dále že není možné jejich služeb využít o víkendech, kdy jsou návštěvy nejobvyklejší. Zprostředkování sociální pracovníci je dobrou variantou a její zpětná informovanost je velmi žádoucí.

V případě, že jde o skutečný zájem stýkat se s dítětem, mít o něm povědomí, znát jeho vývoj, je na místě, aby podobná setkání pomáhal realizovat, moderovat a rozvíjet odborný pracovník, který k tomu má osobnostní i profesní předpoklady a úzce spolupracuje se sociální pracovníci. Služby, které by v této oblasti rády využily rodiny pěstounů, by měly poskytnout terapeutickou podporu a doprovázení. V současnosti se také velmi osvědčila setkání klientů zaměřená na konkrétní problémy, kdy se mají možnost samostatně sejit i samostatně pěstounky, pěstouni a děti vyrůstající v rodinách.

Sociální pracovnice by měly mít informace o podobných službách pro rodiny a být s odborníky v úzkém kontaktu, aby bylo možné podpořit dobrou životní perspektivu dětí v NRP.

V souvislosti s tím se objevila intenzivní potřeba specializace soudců na opatrovnické záležitosti a důležitost jejich spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí.

Spolupráce dětských domovů s ostatními zaangażovanými subjekty je v řadě případů nedostatečná.

Síť odborných služeb ať už státních, či nestátních by měla napomoci vytvořit prostředí, kde je možné kontakty původní rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči podpořit, jsou-li ku prospěchu dítěte, či dětí a zprostředkovat možnost setkávání rodin, které řeší podobné situace včetně konzultací s odborníky.

To vše by se mělo dít na základě individuálních potřeb dětí při dobré spolupráci všech zaangażovaných stran.

Odborná příprava na přijetí dítěte do rodiny

PhDr. Eva Rotreklová, TRIALOG – Poradenské centrum, Brno

Lektorský tým ve složení Rotreklová, Kalábová, Hofrová, Kotek realizuje odbornou přípravu na přijetí dítěte do rodiny od roku 2000 a je nejen jedním z prvních týmů, který měl připravenou koncepci odborného vzdělávání budoucích pěstounů a osvojitelů, ale také jedním ze stabilních týmů, který koncepci odborné přípravy po a celých šest let rozvíjí a přizpůsobuje ji měnícím se potřebám dětí a podmínkám sociálně právní ochrany.

Od roku 2000 doposud uskutečnil přípravy pro více než 50 skupin, což znamená, že přípravu absolvovalo téměř tisíc osob, většinou manželských párů. Tým realizuje přípravu pro OSPOD pověřených úřadů v krajích Jihomoravském, Zlínském, Vysočina, Královohradeckém a Pardubickém.

I. Vývoj koncepce a programu přípravy zaznamenal nejvíce změn v posledních dvou letech, v jejichž průběhu byla dokončena kompletní metodika s výraznými rozdíly mezi přípravou osvojitelů pěstounů.

II. Odborná příprava na přijetí dítěte je....

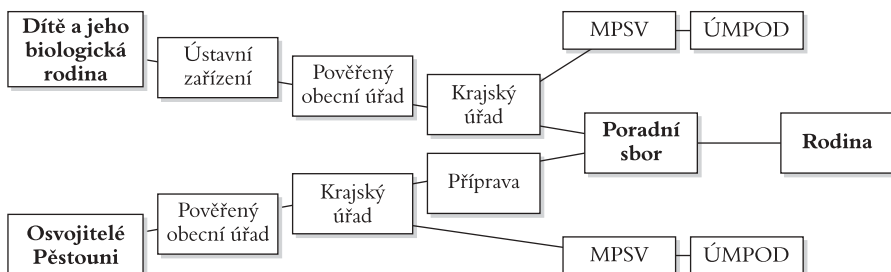
Je zřejmé z postojů žadatelů, se kterými do přípravy přicházejí, že odborná příprava už není chápána jako nutné zlo nebo jako poslední překážka před přijetím dítěte, ale **jako příležitost pro budoucí osvojitel a pěstouny více porozumět potřebám dětí, které se ocitly mimo vlastní rodinu a rozdílům ve výchově v přirozeném a náhradním rodinném prostředí.**

V tomto přesvědčení nás utvrzuje také zpětná vazba, ve které účastníci jasně vyjadřují přínos a význam, který pro ně příprava měla. Nepominutelným významem je i **příležitost setkání a navázání kontaktů mezi účastníky, které přetrvávají i po skončení přípravy a v mnoha případech se tak utváří svépomocná skupina**, jejíž členové mezi sebou udržují čtené kontakty v období před i po přijetí dítěte. Zvláště významné to považujeme u budoucích osvojitelů, kde udržované kontrakty a vztahy s dalšími osvojitelskými rodinami významně snižují riziko negativní prožívání ztráty biologického rodičovství a budoucích snah o vytěsnění tohoto faktu mnohdy ústícího do utajení adopce nejen před okolím, ale i dítětem samým.

Proces zprostředkování náhradní rodinné péče není nástrojem státní byrokracie, ale je způsobem jak minimalizovat rizika výběru náhradního rodinného prostředí pro dítě s ohledem na jeho individuální situaci a specifické potřeby.

VIDLIČKA

Jedním z prvních důležitých momentů přípravy je **vysvětlení procesu zprostředkování** s ohledem na primární cíl náhradní rodinné péče, kterým je zájem dítěte, resp. naplnění jeho psychických potřeb a plné nebo částečné nahrazení rodiny. Jako nástroj vysvětlení procesu zprostředkování, kompetencí orgánů sociálně právní ochrany dětí a především logických vazeb mezi jednotlivými kroky slouží zjednodušené grafické znázornění, tzv. vidlička

Rozdíly v programu odborné přípravy osvojitelů a pěstounů vycházejí z odlišné motivace účastníků a jejich vlastní rodinné situace, kdy přijetí dětí do pěstounské péče znamená především pomoc dítěti a vesměs s jedná o rodiny, které vychovávají vlastní děti.

Tato východiska zcela jasně ilustrují i otázky a očekávání, která mají účastníci při zahájení přípravy. Pro srovnání uvádíme sepsaná očekávání a otázky účastníků dvou paralelně probíhajících příprav:

- Skupina složená výhradně z dosud bezdětných manželských párů se zřetelnou osvojitelskou motivací:

Otázky a očekávání z úvodního setkání skupiny

Brno, 8. 9. 2005

- jaký je rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením?
- čekací doba?
- určení vhodného rodiče?
- délka soudu (vyřízení)?
- zdraví rodičů, kdo byli rodiče?
- zápočty do důchodu, soc. dávky
- návštěvy dítěte (kdy si ho můžeme odvést domů)?
- podle čeho se posuzuje v jaké věkové kategorii přijde dítě do rodiny?
- jak dlouho – kolik roků se čeká na dítě?
- zdravotní stav dítěte – rodičů?
- kdy a jak říci dítěti, že je adoptované?
- pokud mám jedno adoptované dítě, kdy mohu a jestli mohu žádat o druhé dítě?
- Baby box – ano či ne?
- jak se posuzuje vhodnost dětí k osvojení po zdravotní stránce, vzdělání (u dětí a u adoptivních rodičů) – podle čeho se vybírá rodina?
- muž na mateřské dovolené?
- jaké máme možnosti při výběru dítěte – možnost odmítnutí?
- v jakém věku se má dítěti říct, že je osvojené?

Poznámka: otázky jsou uveřejněny tak, jak byly formulovány účastníky při zahájení přípravy a nebyly nijak upravovány.

- Skupina složená z žadatelů o pěstounskou péči, kteří mají rodičovské zkušenosti s výchovou vlastních dětí různého věku, příp. i s různými zdravotními problémy:

Otázky a očekávání z úvodního setkání skupiny

Náhradní rodinná péče obecně

- Nový zákon o náhradní rodinné péči.
- Kolik lidí v systému připadá na jedno dítě?
- Pravomoci Fondu ohrožených dětí.
- Spolupracuje stát s nestátními organizacemi nebo jsou konkurenti?
- Státní či soukromý ústav?
- Sociální dávky, mat. dovolená, atd.

Systém zprostředkování náhradní rodinné péče

- Možnost osvojení dítěte nebo pěstounské péče z nestátních institucí (Fond ohrožených dětí...)?
- Podle čeho je pořadí pěstounů?
- Jakým způsobem probíhá výběr dětí do PP:
 - krajský úřad
 - Fond ohrožených dětí
 - jiné nevládní organizace.
- Předchází pěstounská péči (osvojení) hostitelská péče?
- Jestli při každé další PP musí žadatel projít celým procesem?
- Jak velká je pravděpodobnost dostat dítě do 3 let do pěstounské péče?

Před přijetím dítěte do rodiny

- Zkušenosti z okolí budoucích pěstounů (názory lidí, odrazování či „držení palců“).
- Dospělé dítě vlastní – je lépe si vzít sourozence nebo více dětí?
- Formy postižení (tělesné, mentální) – slabé, horší, závažné
- Rodinná anamnéza – znát?

Dítě v pěstounské péči a jeho výchova

- Uzavírání pojištění, spoření pro děti v PP.
- Příchod dítěte do rodiny během školního roku.
- Kde je nejhodnější hledat psychologickou poradnu – PPP nebo specializované pracoviště?
- Výchova romského dítěte.
- Kam se obracet v případě rasových problémů? Spolupráce s romskými centry.
- Pěstounská péče, problémové pubertální dítě, příp. jím vytvořené škody, právní odpovědnost pěstounů.
- Jak postupovat při ohrožování, vydírání biolog. rodičů?
- Rádi bychom se dozvěděli co nejvíce konkrétních příběhů dětí v pěstounských rodinách (kladně i záporně).

Pěstounská péče a rodiče dítěte

- Znají biologičtí rodiče bydliště pěstounů?
- Jak často má MR nárok mít kontakt s dítětem?
- Jak by probíhalo vrácení dítěte do BR (statistika)?
- Jaká je možnost, že dítě bude vráceno rodičům?
- Práva biologických rodičů na vrácení jejich dítěte, spořitelní knížky atd.
- Jestli jsou BR automaticky informováni o důležitých věcech dítěte?
- Jak probíhají návštěvy BR u pěstounů?
- Jak může přejít PP v osvojení?
- Jaké podmínky musí být splněny, aby dítě mohlo být následně adoptováno?
- Kdo určuje podmínky (četnost návštěv, jejich délka atd.)?
- Konkrétní příklady pravomocí (zasahování) biologických rodičů a rodinných příslušníků?

Poznámka: otázky jsou uveřejněny tak, jak byly formulovány účastníky při zahájení přípravy a nebyly nijak upravovány.

Vyjádření samotných účastníků přípravy dokumentují skutečnost, že u bezdětných párů je osvojení více východiskem z jejich situace a proto je třeba v programu přípravy věnovat značnou pozornost právě tématu zpracování absence biologického rodičovství, znovu reflektovat ve skupině obtíže a problémy, se kterými se na cestě za dítětem musejí tyto nedobrovolně bezdětné páry vyrovnat a jaké možnosti skýtá adopce dítěte. Teprve potom přicházejí na řadu rozdíly mezi biologickým a nebiologickým rodičovstvím a reflexe potřeb a situací dítěte, které je do adoptivní rodiny přijato.

Projednávání novela zákona o sociálně právní ochraně dětí přinese do oblasti náhradní rodinné péče pravděpodobně řadu změn, v této souvislosti nás však zajímají ty, které se týkají odborné přípravy.

Na rozdíl od současné situace, budou pěstouni a osvojitelé absolvovat odbornou přípravu ještě před rozhodnutím o zařazení do evidence, což bude znamenat, že:

- výstupy z přípravy se tak stanou podkladem pro rozhodnutí o tom, zda žadatelé jsou schopni přijmout do rodiny biologicky cizí dítě a poskytnout mu náhradní rodinné prostředí,
- už před vydáním rozhodnutí budou mít žadatelé možnost v rámci skupinové odborné přípravy zvážit své rozhodnutí o přijetí dítěte a konkretizovat – upřesnit svoji „nabídku“ pro dítě – odpověď na otázku „Pro jaké dítě můžeme my být tou nejlepší rodinou?“
- do odborné přípravy bude zařazení všichni žadatelé včetně těch, kteří nebudou na základě rozhodnutí krajského úřadu zařazení do evidence, což bude klást vyšší

nároky na vedení skupiny a pravděpodobně se projeví i v programu odborné přípravy.

V nové situaci budou účastníci absolvovat přípravu před vydáním rozhodnutí, což může pro některé znamenat určitou nejistotu a z ní vyplývající menší ochotu k otevřenosti a vytvoření bezpečného a důvěryhodného prostředí ve skupině.

Z ankety, kterou jsme provedli na jaře mezi stávajícími účastníky příprav však vyplynulo, že mnozí vítají právě to, že ještě v období před vydáním rozhodnutí bude příležitost pro reflexi svých představ a očekávání ve skupinové přípravě. Považujeme proto za nezbytné nutné rozlišovat program a koncepci příprav pro ty, kteří se rozhodli osvojit dítě a pro ty, kteří se stanou pěstouny.

Otázek, které nás všechny napadají je jistě více, společně si však můžeme přát jen to, aby novela zákona a její uplatnění v praxi přinesl prospěch dětem, které se ocitly mimo své přirozené rodinné prostředí. Koncepčně se na tuto změnu připravuje lektorský tým už nyní, konzultuje ji s odbornými pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí i se stávajícími účastníky příprav a v případě zájmu je připraven předávat své zkušenosti i dalším lektorům a odborným pracovníkům. Společně pak věříme, že semináři v příštím roce už budeme schopni společně hodnotit dopad připravovaných změn.

Význam individuální a skupinové práce s osvojiteli při přijetí adoptivního rodičovství

PhDr. Svatoslava Kalábová, Krajský úřad Olomouckého kraje

Nejdříve bych se chtěla představit – pracuji jako psycholog v oblasti NRP mnoho let, v poslední době na oddělení sociálně právní ochrany dětí na Krajském úřadu Olomouckého kraje. Za tu dobu jsem měla možnost získat zkušenosti v práci s osvojiteli a pěstouny jak v individuální práci, tak ve skupinové. Přesto jsem velmi ráda přijala možnost pracovat v týmu Trialogu, který od počátku platnosti zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, začal aktivně pracovat na metodice procesu odborné přípravy osvojitelů a pěstounů. Jeden z mnoha faktorů, který mně k tomuto kroku vedl byla možnost získat nové zkušenosti pro svoji práci zvláště v kontaktu s osvojiteli a pěstouny z různých krajů.

Vzhledem k tomu, co jsem tady o sobě řekla, je nasnadě, že mám z mých kolegů nejbližší k pravé straně vidličky, tj. cestě osvojitelů a pěstounů před zprostředkováním dítěte do rodiny.

1. **krok** – potencionální osvojitel nebo pěstoun přichází na městský úřad nebo Magistrát města, kde dochází k prvnímu kontaktu se sociální pracovníci a kde získává první informace z oblasti NRP. Není třeba zdůrazňovat, že je to jedna z nejdůležitějších fází celého procesu – **navázání prvního kontaktu**. Domnívám se, že jsou to sociální pracovníce, které **mají a stále budou mít klíčovou roli v procesu práce s osvojiteli a pěstouny**.
2. **krok** – krajský úřad – fáze psychologického a zdravotního posouzení, seznámení osvojitelů a pěstounů s podklady pro rozhodnutí, rozhodnutí o zařazení a uložení absolvovat přípravu
3. **krok** – absolvování přípravy
4. **krok** – opětovný kontakt s pracovištěm krajského úřadu
5. **krok** – po roce postoupení spisu na MPSV
6. **krok** – v případě souhlasu osvojitelů odeslání spisu po roce na ÚMPOD

Většinu účastníků přípravy se jeví jednotlivé kroky této cesty jako naprosto srozumitelné a zákonem dané. Přesto se, vzhledem k tomu, že účastníci jsou z různých krajů, někdy setkáváme s krajoými odlišnostmi v práci s osvojiteli a pěstouny, což však není na škodu věci samotné. Domníváme se totiž, že účastník má na základě informací získaných v procesu přípravy možnost srovnávat a v důsledku toho se lépe orientovat v dané problematice.

Ale vrátila bych se k mé roli v procesu zprostředkování dítěte do osvojení či pěstounské péče. Na začátku jsem v roli experta, který má posoudit, zda konkrétní manželé jsou schopni nabídnout dítěti takové prostředí, které by bylo co nejoptimálnější pro jeho další růst. Na základě svých praktických zkušeností se odvážím konstatovat, že to, čeho se osvojitelé a pěstouni nejvíce obávají – ty tzv. „psychotesty“ jsou pro mě pouze jedním z faktorů v individuální práci s manželským párem. Za stěžejní faktor psychologického posouzení považují rozhovory zaměřené především na jejich motivaci k přijetí dítěte a k přijetí adoptivního rodičovství, na očekávání ve vztahu k dítěti, na vývoj a aktuální situaci v manželství a na kořeny osvojitelů, tj. rodinnou a osobní anamnézu.

A nyní bych se s vámi chtěla podělit o zkušenosti získané v procesu přípravy, které mně přivedly ke zjištění, jak rozdílným způsobem je možné pracovat např. s přijetím adoptivního rodičovství.

Tak, jak tady všichni sedíme si určitě uvědomujeme, že **přijetí adoptivního rodičovství** je jedna z nejzásadnějších věcí pro dobrý začátek vztahu adoptivní rodič–adoptivní dítě. V této souvislosti bych si dovolila uvést názor prof. Matějčka: Rodičovství je proto tak zásadní věc, protože se dotýká **samotné identity každého z nás** – je to vnitřní odpověď na otázku, kdo jsem, jaké místo zaujímám v předivu vztahů, co znamenám pro sebe i pro druhé. K totožnosti dospělého člověka patří

také rodičovství. Být matkou nebo otcem znamená důkaz plodivé schopnosti, důkaz normalnosti v jedné z nejdůležitějších složek seberealizace, důkaz společenské hodnoty.

Z uvedeného je patrné, jak **citlivé** pro osvojitele může být a ve většině případů je **téma nenaplněného rodičovství**.

Při individuální práci s osvojiteli se tématu adoptivního rodičovství opakovaně věnujeme. V rozhovoru je možné se ptát např.: – Jak jste dospěli k rozhodnutí, že přijmete dítě do adopce, – byl to jednoduchý proces, – o čem jste nejvíce hovořili, – jaké otázky vás v souvislosti s vaším rozhodnutím napadaly, – o jakém dítěti nejčastěji mluvíte, – jak vaše rozhodnutí přijala nejbližší rodina, přátelé, známí, – vědí o vašem rozhodnutí, – co se u vás doma změní až k vám dítě přijde atd. V tomto smyslu nabízí individuální práce osvojitelům podněty k zamyslení. Někteří je přijímají, jiní odmítají, další se nad nimi zamyslí a mnozí si aktivně začnou vyhledávat další informace sami.

Tuto část procesu považuji za významnou právě proto, že mně kontakt s osvojiteli při individuální práci nabízí podnět, jak s tématem adoptivního rodičovství pracovat ve skupině

Ukazuje se však, že schopnost osvojitelů otevřít se tématu nenaplněného rodičovství je daleko větší v odborné přípravě, t. j. **při skupinové práci**. Na tomto místě bych si dovolila velmi stručně shrnout **nejzákladnější charakteristiky skupinové práce**. Pro účastníka odborné přípravy to znamená, že se dostává do širších sociálních vztahů a jejich prostřednictvím pracuje na svém „problému“. Skupina mu zaručuje větší nezávislost na autoritě odborníka a zvyšuje pravděpodobnost svépomoci – tj. navzájem se od sebe učít, navzájem se podporovat, vyjádřit své názory. Ve skupině má účastník možnost srovnání – v čem se podobám druhým, v čem se odlišuji, co mohu převzít, v čem bych chtěl zůstat takový, jaký jsem. Skupina tedy pracuje na principu vzájemné podpory, poskytování možnosti výměny informací, pocitu sounáležitosti. Víme, že člověk je založen sociálně, takže skupina více odpovídá jeho přirozenosti.

K přijetí adoptivního rodičovství v procesu skupinové práce v systému odborné přípravy náš tým využívá jednu z technik, kterou mnozí také dobře znáte – jsou to tzv. „podnětové situace“, o kterých v závěru více bude mluvit kolega Kotek. V průběhu přípravy jich využíváme podle potřeb účastníků přípravy několik typů. Ta, která je zaměřena právě k tématu přijetí adoptivního rodičovství, je podnětová situace **VRÁNOVI**.

Manželé Vránovi podali před rokem žádost o osvojení dítěte, absolvovali všechna potřebná vyšetření a byli zařazeni do evidence osob stát se vhodnými osvojiteli.

Dlouho váhali než svůj záměr sdělili matce pana Vrány, která s nimi bydlí v jednom rodinném domku. Matka byla po jejich sdělení velmi rozrušena a dala najevo, že s jejich rozhodnutím nesouhlasí. Vránovi nesouhlas matky velmi trápí a obávají se, že po příchodu dítěte se situace ještě zhorší.

Prvním podnětem ke skupinové práci je otázka:

– Co může být příčinou nesouhlasu budoucí babičky?

Účastníci přípravy pracují většinou ve čtyřech skupinách a zabývají se tímto problémem. Svě výstupy pak sdělují ostatním např. babička má zprostředkované informace o nevydařené adopci, – obává se, že si k cizímu dítěti nebude schopna vytvořit vztah atd. – až po možnou obavu ze změn, které v souvislosti s přijetím dítěte mohou v domě nastat. Téměř v každé odborné přípravě se objeví odpověď – babička nechce přijmout dítě cizích rodičů, chtěla by vlastní vnouče – na otázku proč, mnohdy dostáváme odpověď – protože je to zcela přirozené, protože i ona může negativně prožívat skutečnost, že její dítě má problémy s naplněním rodičovství. Velmi živě si vzpomínám na jednu skupinu, kde jedna z účastnic ostatním sdělovala, jak takovou situaci řešila, a tím odpovídala zároveň na druhou otázku: Jak by mohli Vránovi postupovat, aby se názor babičky změnil?

Babičku začala utěšovat a vysvětlovat jí v čem bude její rodičovství jiné, možná bohatší, objevenější než ostatních rodičů a sama velmi spontánně charakterizovala radosti i strasti adoptivního rodičovství. Její sdělení pak bylo pro další účastníky podnětem k výměně individuálních zkušeností a k ujasnění si životní pozice potenciálních adoptivních rodičů.

U většiny osvojitelů se setkáváme s podporou ze strany rodičů. Rodič osvojitelů si přeje, aby jeho dítě bylo šťastné a bude ho podporovat i na cestě v přijetí adoptivního rodičovství. Neznamená to však, že v budoucnu nemohou nastat situace, kdy mohou rodiče osvojitelů reagovat negativně a kdy také ze strany širší společenské veřejnosti se potenciální adoptivní rodiče mohou setkat s nepřijetím faktu, že mají „cizí dítě“. Je třeba si uvědomit, že se jedná o **proces** přijetí adoptivního rodičovství. Proto považujeme za stěžejní jak v individuální, tak při skupinové práci s osvojiteli v odborné přípravě klást důraz na přijetí **role adoptivního rodiče**.

Zkušenosti získané v individuální práci s osvojiteli – viz. 2. krok na vidličce – mně přivedly k závěru, že mám možnost s osvojiteli pracovat na motivaci a očekávaných spojených s adoptivním rodičovstvím právě v momentě, kdy se o tom hovoří poprvé. Mám příležitost vyjádřit a objasnit psychologické principy adoptivního rodičovství s možností reagovat na prvotní obavy osvojitelů, doporučit jim literaturu a dát jim šanci vyjádřit své názory k tématu v pozdější skupinové práci v rámci psychologického posouzení např. v programově řízené diskusní skupině a nabídnout jim v tomto směru podporu.

Při skupinové práci v odborné přípravě – viz. 3. krok na vidličce – dochází u jednotlivých účastníků především k ujasnění si životní pozice a role budoucího adoptivního rodiče za vyjádření emoční podpory ostatních. Účastníci jsou ve stejné situaci, rozumí tomu, co si navzájem sdělují, jsou na stejné lodi. Myslím, že v této souvislosti je důležité upozornit na to, že výše popsané prožitky, odlišné formy skupinové práce a spoluprožívání účastníků přípravy mají jiný význam a kvalitu než individuální práce v rámci psychologického posouzení.

Obě formy jak individuální, tak skupinová práce však zahrnují sdílení problému bezdětnosti a jsou pro mnohé účastníky prvním krůčkem na cestě k přijetí adoptivního rodičovství.

Výše uvedený systém přípravy osvojitelů na roli adoptivního rodičovství je podle mého názoru ověřenou formou, která umožní osvojitelům získat nejen informace o adoptivním rodičovství, ale také jim nabídne možnost proniknout se svými emočními prožitky a výměnami informací hlouběji do představy, co pro osobně adoptivní rodičovství může znamenat.

Za přínos pak považujeme, že v další individuální práce na pracovišti NRP krajského úřadu – viz. 4. krok na vidličce – jsou nejen více informovaní, ale dokáží lépe formulovat svá očekávání, motivaci a tak se stávají rovnocennými partnery ve fázi zprostředkování dítěte do rodiny.

Příprava budoucích pěstounů a osvojitelů – situace dítěte před svěřením do rodiny

Mgr. Veronika Hofrová, o. s. Strop, Zlín

Za jednu ze stěžejních částí přípravy považujeme celý blok témat a technik, kterými se snažíme budoucím náhradním rodičům přiblížit situaci dítěte, které nemůže vyrůst ve své biologické rodině a jehož situace bude řešena nějakou formou náhradní rodinné péče.

1. „Mýty“

V úvodu se zaměřujeme na zboření častých mýtů, které v této oblasti panují.

Prvním z těchto omylů je představa, že rodiče, jejichž dítě je umístěno v ústavní péči, fatálně selhali a že se jedná o „zavrženíhodné“ osoby. Představujeme na konkrétních

příkladech, že to bývají rodiny, které se o své dítě nemohou, neumí nebo nechtějí starat.

Mezi rodiči, kteří se o své dítě *nemohou* starat bývají nejčastěji rodiče s nějakým zdravotním handicapem, v poslední době velmi často rodiče s psychiatrickým onemocněním. Mají své dítě často velmi rádi, ale vzhledem ke svému onemocnění mu nemohou poskytnout trvalé a bezpečné zázemí. Často své dítě v ústavním zařízení navštěvují, ale bez perspektivy, že by ho přijali zpět do své trvalé péče.

Rodiče, kteří v dětství sami prošli ústavní výchovou nebo vyrůstali v nefunkční rodině, zase často *neumí* o své dítě pečovat. Mají dobrou vůli, často i snahu, ale chybí jim model rodiny, neví, jak to udělat. Patří sem i rodiče s nižším intelektovým potenciálem.

Poslední skupinu tvoří rodiče, kteří se o své děti *nechtějí* starat. Jejich situace bývá velmi různorodá – nejčastěji osamělé ženy, které nemají dostatečné zabezpečení pro sebe a dítě.

Druhým velmi rozšířeným mýtem je přesvědčení, že ústavy jsou plně zdravých malých a šikovných dětí, které potřebují náhradní rodinu. Tady pracujeme s oficiální statistikou Ústavu pro zdravotnické informace a statistiku, ze kterých je patrné, že plných 50% dětí z ústavních zařízení pro děti do tří let se vrací zpět do své biologické rodiny. Do dalšího ústavního zařízení odchází potom jen necelých 10% dětí. Proto jestliže se mluví o tom, že dětské domovy jsou u nás plné dětí, je třeba si uvědomit, že jsou to děti staršího věku, sourozenecké skupiny, děti se zdravotními či výchovnými problémy. Tyto děti také potřebují náhradní rodinu, problém je ale v tom, že je velmi málo pěstounů, kteří by chtěli a byli schopni tyto děti přijmout do pěstounské péče.

Posledním častým omylem je tvrzení, že děti tráví v ústavech neúměrně dlouhou dobu, když na ně budoucí náhradní rodiče musí tak dlouho čekat. U tohoto tématu vysvětlujeme, jak se liší představy účastníků přípravy o dítěti, které by chtěli přijmout od reality – tedy jaké jsou v ústavech dlouho: děti školního věku, velké sourozenecké skupiny, děti odlišného etnika, se zdravotními problémy, nebo děti, které jejich rodiče pravidelně navštěvují. Tyto děti opravdu zůstávají v ústavech velmi dlouho, ale pouze proto, že je velmi obtížné najít pro takové děti náhradní rodinu.

2. Co děti potřebují

Vycházíme z definice potřeb dětí, jak je publikoval Matějček. Jsou to:

- Potřeba stimulace
- Potřeba učení
- Potřeba bezpečí a jistoty
- Potřeba společenského uznání
- Potřeba otevřené budoucnosti

S pomocí motivačních filmů z prostředí ústavní výchovy dáváme účastníkům příležitost, aby sami definovali, co vlastně děti potřebují a do jaké míry jsou tyto jejich potřeby naplňovány v ústavní výchově. Vedeme je tím mimo jiné i k pochopení některých projevů deprivace, se kterými se při výchově svěřeného dítěte mohou setkat. Na základě potřeby otevřené budoucnosti směřujeme jejich úvahy i k tomu, že s touto potřebou úzce souvisí potřeba znát své kořeny – vědět, odkud jsem, kdo jsem a kam směřuji. Je to pro nás „odrazový můstek“ pro následné téma „biologická rodina dítěte“.

3. Jak se vybírá pro dítě vhodná náhradní rodina

Během celé přípravy klademe důraz na formulaci, že v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče se hledá vhodná rodina pro dítě, nikoliv vhodné dítě pro konkrétní rodinu. Aby bylo dítě v rodině přijato a aby to opravdu byla pro něj vhodná rodina, je třeba, aby byla tato rodina schopná odpovídat na jeho potřeby a tyto potřeby naplňovat. Na tomto principu vysvětlujeme funkci poradního sboru, jeho složení, mechanismy rozhodování. Pro účastníky jsou tyto údaje mnohem lépe srozumitelné, když jsme s nimi předtím důkladně probrali všechna předchozí témata – tedy když mají konkrétní představu, odkud tyto děti přichází a co si s sebou do nové rodiny přinášejí.

Na konkrétním příkladu si pak účastníci ověřují, nakolik toto téma pro ně opravdu přineslo nový náhled na situaci. Pracujeme s podnětovým příběhem „Horákoví“:

Manželé Horákoví několik let čekali na osvojení dítěte a tak s radostí přivítali zprávu, že byli vybráni jako vhodní osvojitelé pro osmiměsíční Marušku. Rozjeli se ihned do kojeneckého ústavu, aby se o dítěti dozvěděli co nejvíce a hlavně, aby Marušku viděli.

Paní primářka jim sdělila všechny informace o dítěti, jeho rodině a sourozencích.

Horákoví však zarazilo, že Maruška má šest starších sourozenců, někteří mají jiného otce a jsou umístěny v dětských domovech a dvě v ústavu sociální péče, protože mají závažné zdravotní problémy.

Paní primářka reagovala na jejich rozpaky a doporučila jim, aby se nejprve rozhodli a potom se přišli na Marušku podívat. Horákoví neměli dobrý pocit, byli nejistí, protože dítě z takové rodiny si nepředstavovali, obávali se zdravotních komplikací a problémů, které by se mohly u Marušky později objevit.

Při práci v malých skupinách pak účastníci příprav hledají odpovědi na otázky:

- Co všechno chceme vědět o biologické rodině dítěte
- Jaké informace o dítěti a jeho historii jsou nejvýznamnější pro naše rozhodnutí, zda dítě přijmeme.

Toto téma je také spojovacím článkem k tématu pediatrie.

Výše uvedená témata považujeme za podstatné pro to, aby budoucí náhradní rodiče získali náhled na reálnou situaci dětí, které potřebují náhradní rodinu a také

na možnosti své vlastní rodiny, kterou chtějí dítěti nabídnout. Tyto informace jim potom pomáhají, aby sami jasněji specifikovali, pro jaké dítě budou právě oni těmi nejlepšími rodiči.

Práce s technikou „Podnětové situace“

PhDr. Miloslav Kotek,

TRIALOG (Brněnský institut rozvoje občanské společnosti, Brno)

Účastníkům pracovní sekce III – *Odborná příprava a vzdělávání pěstounů a osvojitelů – východiška, program, výstupy a dopad do praxe*, byla představena práce s technikou „Podnětové situace“, která je vlastní metodou lektorů příprav Trialogu.

Příspěvek byl prezentován podle následujících bodů:

- Technika „Podnětové situace“ byla inspirována metodou práce, která vznikla v bývalé Krajské manželské a předmanželské poradně v Brně a byla publikována v roce 1981 pod názvem „Podnětové diskusní skupiny“ (Capponi, Novák, Kotek: Podnětové diskusní skupiny, Psychodiagnostika, Bratislava, 1981).
- Z reálných příběhů pěstounů a osvojitelů (změněna jsou jen jména osob a místo, kde se příběh odehrál) jsou vybrány ty, které věcně odpovídají právě probíranému tématu – například: informovanost širší rodiny a okolí o úmyslu přijmout dítě; zdravotní stav dětí; výchovné obtíže; následky deprivace; aj. Příběhů je možné z praxe psobírat tolik, kolik je třeba k diskutovaným tématům.
- Jsou to příběhy s otevřeným koncem, kdy možných řešení bývá více, což právě umožňuje diskusi a zbavuje účastníky dojmu zkouškové situace, kdy se má ukázat, zda znají správnou odpověď či nikoliv.
- Nejprve se v plénu velké skupiny vysvětlí princip práce s podnětovými situacemi, společně se přečte konkrétní příběh a 2–3 otázky, které vyplývají z uvedené situace.
- Účastníci příprav se rozdělí do malých skupinek (po 5–6 osobách), každá skupinka dostane text podnětové situace, flipový papír a fix. Pracuje se asi 20 minut.
- Instrukce pro práci v malých skupinkách zní: ... tak se stalo manželům XY. Jsou to vaši přátelé, vědí, že jste v podobné situaci jako oni, že uvažujete o přijetí dítěte

a tak se s vámi chtějí poradit, chtějí slyšet váš názor. Povídejte si ve skupince o tom, co jste si četli a stručně si poznamenejte odpovědi na otázky, které jsou na konci textu. Jeden z vás (pro tuto chvíli mluvčí skupinky) nám pak ve velké skupině představí, k čemu jste došli.

- V plénu velké skupiny se pak na flip zaznamenávají zkrácené odpovědi každé skupinky. O odpovědích se pak diskutuje, formulují se obecně přijatelné odpovědi, někdy se spíše poukazuje na to, že možných řešení je více a účastníci diskuse jsou povzbuzováni k zaujetí vlastního stanoviska. Na závěr lektori dopoví, jak reálný příběh probíhal dál.

Podpora přirozeného rodinného prostředí v praxi KÚ s DD při FTN

Prim. MUDr. J. Lukešová, Kojenecký ústav FTN Praha

Proces podpory musí být všestranný, důsledný, zaměřený na práci s **rodiči, kteří mají novou roli v životě – „rodičovství, rodiči, kteří s námi žijí určitou dobu** a snaží se vnímat své reálné možnosti v péči o své dítě – naučit se, zacvičit se, překonat své handicap (duchovní, fyzické, mentální), které nám život přináší. V neposlední řadě **biologičtí rodiče včetně širší rodiny, kteří zůstali za branami našeho zařízení**, ale potřebují také pomoc, pokud o ni stojí, jsou motivováni narozením svého potomka. Toto vše by ovšem bez snahy všech zúčastněných nemohlo fungovat, bez transformačního procesu zařízení bez vytvoření individuálních programů pro klienty a bez pochopení odborného personálu. Jedná se vždy o týmovou práci, kde jednotlivé odbornosti jsou nezastupitelné.

Profilace integrované rané péče poskytované dětem a jejich rodinám v kojeneckém ústavu byl zahájen pečlivou přípravou a rozběhnutím několika projektů a realizací grantů, které byly vytvořeny zaměstnanci a vznikly z touhy po změně.

Proces transformace probíhá od roku 2000. První grantové programy byly věnovány prevenci kriminality v rámci systému přípravy žadatelů o NRP. S adoptivními rodiči před převzetím (v rámci přípravy), ale i po převzetí dítěte jsme začali pracovat v roce 1996, ještě na základě dobrovolnosti účastníků. Zájem byl téměř 100%. **Příprava nám výrazně zkvalitnila informovanost a orientaci žadatelů v oblasti NRP.** Jasně si začali uvědomovat celoživotní odpovědnost za dítě a za sebe (zdravotní, morální...). Otevřeně hovořili o svých obavách a uvědomovali si nutnost informovat přijaté dítě a faktu adopce.

Významně se snižuje procento „neúspěšné volby“, což vede k prevenci vzniku dysfunkčních, afunkčních a eventuálně se rozpadajících rodin. Dítě nemůže nikdy tvořit pojítko v krizi manželství a pokud tomu tak je, manželé mají možnost „včas“ odmítnout dítě, tedy ještě před převzetím do vlastní péče. Orientují se v životě na jiné priority. 5 až 10 % žadatelů má zájem o opakované konzultace po ukončení přípravy, která jim otevřela další „dimenzi“, dalo by se říci „třináctou“ komnatu na cestě k rodičovství. Při kontaktu s dítětem využíváme, dle potřeby služby našich psychologů, speciálního pedagoga, výchovného terapeuta. Zaměřujeme se na bazální stimulaci dítěte a podpůrné vedení nově vzniklé rodiny, pokud o to má zájem. V případě potřeby se zaměřujeme i na podporu upevňování sourozeneckých vztahů. Umožňujeme zácvik matky, otce v péči o dítě. Rodiče mají k dispozici a dostávají s sebou domů plán podpory mentálního vývoje dítěte v písemném vyhotovení. Doporučujeme jim vhodné hračky pro daný věk a charakter osobnosti dítěte. O tuto nabídku mají rodiče velký zájem. Pokud biologičtí rodiče, kteří jsou s dítětem v našem zařízení, nebo za dítětem pravidelně docházejí a mají zájem stimulovat své dítě, mohou této službě také využít. Rodičům nabízíme akutní následnou, středně i dlouhodobou péči, jde o konkrétní pomoc dle specifického problému, což umožňuje včas a efektivně ovlivnit optimální vývoj dítěte vzhledem k jeho předpokladům. V žádném případě však nenahrazujeme PLLD (i když někteří rodiče by měli o tuto službu zájem). Následnou odbornou péči poskytujeme pouze dle potřeby a tam, kde je velmi žádoucí, aby dítě kontinuálně viděl jeden odborník (neurolog, psycholog, speciální pedagog...). Snažíme se, aby dítě do rodinného prostředí odešlo co nejrychleji a aby se vytvořila pevná citová vazba nukleární rodiny.

Cílem projektu bylo a je:

1. snížení počtu dětí, kteří vyrůstají mimo rodinu (cca 45 procent přijatých dětí přichází do NRP),
2. zajištění dlouhodobé stability nové rodiny
3. maximální podpora rodiny a v případě zájmu a potřeby jejich podpůrné vedení v nové „rodičovské roli“

Rodiče mají možnost (NRP) využít individuální prohlídku zařízení, odborný pohovor v době zařazení, jako doplněk povinné přípravy, opakované konzultace v době navazování kontaktu s dítětem, průběžná konzultace 24 hodin denně (vytvoření individuálního programu.) Mají možnost též návštěvy pediatra a klinického psychologa v rodinách před soudním jednáním o osvojení. Z návštěvy rodiče dostávají výstupní lékařskou zprávu k soudnímu jednání, aktuální psychologické vyšetření včetně individuálního programu PMV a pediatrické konzultace pokud je potřeba.

V rámci provozu klubu NRP nabízíme přednáškovou činnost, půjčování odborné literatury, provedení terapeutické diagnostiky, společné akce pro děti a rodiče, možnost individuální návštěvy s dítětem (oslava dvojích narozenin, nacházení svého

koutku, odkud si mne rodiče vybrali.) Hlavním cílem je orientace v sobě samých, uspořádání myšlenek a citů ve vazbě na novou životní roli, na roli rodičovskou.

Druhý projekt, který patří do počátku transformačního procesu je projekt pro děti a rodiče, kteří byli nebo jsou konzumenty návykových látek. Narození dítěte se pro ně stalo tak silným pozitivním nábojem, že chtějí abstinovat, chtějí se léčit a starat o svého potomka. Projekt byl zahájen ve spolupráci OSPCH novorozeneckými odděleními, soudy a o. s. Sananim. Na základě přesně definovaných pravidel, která musí být dodržena a na doporučených již zmíněných institucí, včetně našeho vyjádření přijímáme matky s drogovou anamnézou. Klientky jsou přijímány jak na základě dobrovolnosti, tak i na základě soudního rozhodnutí, které by zde nemělo mít sankční charakter, ale motivační pro zodpovědný přístup matky eventuálně otce a celé širší rodiny.

Vzhledem k množství klientů a jejich specifikum je třeba v první řadě zajistit hluboce lidský přístup, ale i různé metody a formy práce a terapie, které by nejvíce odpovídaly potřebám dítěte, u spolupracujících rodičů i potřebám rodičů a jejich konkrétní životní situaci. Indikace jednotlivých metod a aktivit je tvořena na základě poznání (komplexní mezioborové diagnostiky) jednotlivých dětí a snahy podpořit jejich vývoj (biologický, psychický, citový, sociální), jak jen to je možné. Podpora je realizována přes následující projekty: projekt sociálního učení, **hipoterapie, canisterapie, muzikoterapie, terapie loutkou, metoda aktivního učení, fyzioterapie**.

Současně s těmito projekty dochází postupně k transformaci oddělení a domečků na oddělení a domečky rodinného typu. Žije zde vždy heterogenní skupina dětí, včetně sourozeneckých párů, maximálně však pěti členná. Vzhledem k tomu, že raná péče v sobě zahrnuje nejen podporu dítěte, ale i podporu rodiny, patří náš čas i dospělým. Matkám eventuálně otcům je umožněn pobyt s dítětem na oddělení, slouží jako podpora rodičů v těžké životní situaci. Pobyt plní úkol terapeutický, diagnostický, výchovný, dle indikací a individuální osobní a rodinné anamnézy. Pracujeme s matkami na zvýšení jejich mateřských kompetencí a dovedností. Podporujeme těhotné ženy a jejich mateřství, rozvíjením jejich kompetencí což zároveň slouží i jako určitá ochrana nenarozeného života. Nabízíme však možnost i diskrétního pobytu, pokud chce matka své těhotenství utajit před okolím. V jiném případě si může matka v částečně chráněném prostředí vyzkoušet, popřípadě se naučit zvládat běžného chodu domácnosti, při současně starosti o dítě (tréninková garsoniéra).

Při příchodu do našeho zařízení klient dostává v písemné formě prohlášení o režimu zařízení s nutností jej respektovat. Vyplní též vstupní dotazník a posléze i výstupní dotazník, který s matkou vyplní psycholog jako součást prvního kontaktu. Součástí dokumentace je a) **dohoda o spolupráci** mezi odborným personálem terapeutů a klientem na oddělení matek b) **přehledový list, který slouží jako**

interní materiál pro potřeby týmu pracovníků. V počátku pobytu je psychologem vytvořen terapeutický program. Matky kromě individuálního programu, mají program i společný. 1× týdně je zhodnocena situace klientky z jejího subjektivního pohledu, ale i z pohledu odborných pracovníků, Nejméně 2× týdně probíhá individuální pohovor s psychologem s v případě potřeby i s rodinou. Pokud matka souhlasí a je žádoucí, aby do programu byl zařazen video trénink může být realizován.

Dle motivace a míry ochoty spolupracovat uzavíráme s biologickými rodiči dohodu o spolupráci, kterou rodiče podepisují a jednu kopii mají k dispozici. Dohodu lze flexibilně upravovat podle spolehlivosti rodičů a plnění vytýčených cílů. Součástí dohody jsou též individuálně určované kontakty s dítětem.

Podporujeme a rozvíjíme však i sociální a citové vztahy dítěte k ostatním dospělým, v našem případě k **dobrovolníkům**, kteří plní roli dospělého za širší rodiny. Dobrovolníci pracují především s dětmi na které vlastní biologická rodina zapomněla.

Spolupracujeme již 6 rokem na projektu **Děti dětem** ze základní školy náměstí Svobody 2, v Praze 6. Děti malují obrázky a vyrábí dárky na Vánoce a na Velikonoce a pořádají prodejní výstavy. Výtěžek věnují dětem v našem zařízení. Každé úterý navštěvují naše děti. Ty mají z „**kamarádů**“ velkou radost a školní děti se učí nezištně pomáhat. Stejný model spolupráce máme s domovem důchodců v Neratovicích (Dům kněžny Emy). **Senioři** v rámci pracovní terapie vyrábějí pro naše děti edukační pomůcky a dle možností se setkáváme.

Do péče o děti jsou zapojeni zdravotničtí pracovníci, psychologové, terapeuti a mnoho lidí s dobrým srdcem z řad dobrovolníků, ale i sponzoři, díky kterým je možno realizovat mnohé projekty, které zkvalitňují poskytovanou péči dětem, ale i jejich rodičům.

Speciální program pro děti a dospívající z pěstounských rodin

Doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc., Katedra psychologie FF UP, Olomouc

Ráda bych se s vámi podělila o své praktické zkušenosti z práce s pěstounskými rodinami. V roce 1992 bylo v Olomouci založeno občanské sdružení Isis, nazvané podle egyptské bohyně rodinného krbu. Sdružuje pěstounské rodiny, odborníky z oblasti náhradní rodinné péče i studenty psychologie, kteří se akcí Isis účastní. Pro rodiny pracujeme zdarma, ve svém volném čase, naše sdružení nemá placené zaměstnance.

Je samozřejmé, že máme pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a spolupracujeme se státními institucemi. Základní princip, který v činnosti sdružení Isis uplatňujeme, je *partnerská spolupráce odborníků a pěstounů*. Na víkendových a týdenních prázdninových poradensko-rekreačních pobytech pěstounských rodin je příležitost k neformálnímu kontaktu, k diskusím a ke sdílení zkušeností, což pěstounské rodiny hodnotí jako velmi přínosné. První pobyt se konal roku 1994, dnes máme za sebou již 19 pobytů s průměrnou účastí 55 osob.

Pěstounským rodinám poskytujeme *kontinuální poradenství* založené na důkladné znalosti rodin. Jako psychologové jsme s rodinami po celou dobu na pobytech, navštěvujeme je v jejich domácím prostředí, účastníme se společně dalších akcí během roku, jako je například předvánoční setkání. Vzhledem k vstřícnosti rodin a vzájemné důvěře můžeme propojovat toto poradenství s *dlouhodobým psychologickým výzkumem*. Výsledky nedávno uzavřeného rozsáhlého výzkumu vydalo koncem roku 2003 ministerstvo práce a sociálních věcí (Sobotková,2003).

Občanské sdružení Isis poskytuje odborné služby pěstounským rodinám zatím jako jediné v Olomouckém kraji. Odborné poradenské služby se snažíme obohacovat podle potřeb rodin. Od roku 1997 rozvíjíme novou formu odborných služeb, a to *speciální program sociálně psychologických her pro děti a dospívající z pěstounských rodin*. Všichni tomuto programu dnes říkají „skupinky“. Je zaměřen na pomoc při formování kladně prožívané identity přijatého dítěte. Vznikl na základě empirických zkušeností, když jsme pozorovali, že vývoj osobní identity mnoha dětí v pěstounské péči potřebuje podporu a asistenci (Koluchová,2003; Sobotková,1999). V několika prvních letech (1998–2001) jsem vedla program těchto her pro děti a mládež převážně sama, a to tehdy dokonce více na pobytech brněnského Sdružení pěstounských rodin než v olomouckém Isis. Vzhledem k tomu, že na pobyty jsem vždy brala vlastní tehdy malé děti a podílela jsem se i na programu pro dospělé, postupně jsem předala tuto práci svým studentům.

Základní body našeho projektu práce s dětmi v pěstounské péči:

1. Studenti psychologie pracující s dětmi a s mládeží jsou *pečlivě vybráni*. Výběr studentů je poměrně náročný, nemohu vzít každého, kdo o práci ve sdružení projeví zájem. Student musí mít dostatečné zkušenosti z práce s dětmi, například vedení táborů, zkušenosti s peer-programem atd. Dále dbám na to, aby dokázal spolupracovat jak s dalšími vedoucími skupinek, tak s rodiči dětí. Pro děti musí být přirozenou autoritou a současně respektovaným starším kamarádem. Student – vedoucí skupinky – není ani v roli učitele, ani rodiče či tety nebo strejdy. Děti oslovují své vedoucí prostě křestním jménem. Studenti musí být tvořiví a iniciativní, neboť program je potřeba stále dotvářet. Musí být i altruističtí, obětaví a psychicky i fyzicky odolní, protože při pobytu jsou stále vytíženi a na odpočinek mají opravdu málo času.

2. Studenti jsou *teoreticky dostatečně připraveni*, znají doporučenou literaturu, mají za sebou přednášky a semináře o náhradní rodinné péči, orientují se v problematice psychické deprivace, různých poruch vývoje a poruch chování. Všichni studenti u mě také absolvují předmět Psychologie rodiny, aby vnímali nejen jim svěřené děti, ale za nimi i jejich rodinu jako systém a dokázali s rodiči komunikovat. Než začnou studenti jezdit na pobyty, seznámí se podrobně s metodikou programu pro děti a dospívající.
3. Studenti *mají supervizi*. V supervizních chvílích spolu probíráme průběh skupinky, dynamiku vztahů mezi dětmi, případné problémy i pokroky dětí. Veškeré informace o průběhu skupinek jsou důvěrné, aby se děti a zvláště dospívající cítili na skupinkách volně a bezpečně. Současně však studenti i já průběžně komunikujeme s rodiči, abychom pokroky a chování dítěte všichni viděli opravdu systémově, z různých stran. Znalost toho, co prožívají děti, citlivě využíváme pro práci psychologů s rodiči. Rodiče tuto zpětnou vazbu oceňují, zajímají se o pokroky dítěte a jeho začlenění mezi vrstevníky. Bez nadsázky se dá říci, že rodiče dětí, studenti jako vedoucí skupinek a přítomné psychologičky tvoří dobře spolupracující tým. I podněty ze strany pěstounů vzhledem k dětem lze přenést do práce skupinek, např. pokud má dítě nedostatečné sebevědomí, lze zařadit hry na téma „v čem jsem dobrý/á“.
4. Studenti *pracují s dětmi co nejdéle*, většinou tři roky, aby děti měly pokud možno své stálé vedoucí. Průběžně vyhledáváme a zaučujeme jejich nástupce – například v současné době nastoupili naši studenti „Isisáci“ do pátého ročníku psychologie, proto jsme na letní pobyt už vybrali a pozvali studentku z druhého ročníku, aby byla zajištěna návaznost vedení skupinek. Dbáme tedy na *kontinuitu*, tj. relativní stálost rodin, odborníků i studentů, kteří se účastní pobytů. Vzájemná důvěrná obeznámenost, znalost rodinné historie i osobních anamnéz dětí umožňuje náročnější formy práce s rodinou jako s celkem i s dětmi a dospívajícími ve skupinkách.
5. Studenti *zajišťují sociálně psychologické hry*, určené pro školní děti a dospívající. Děti jsou rozděleny do čtyř skupinek podle věku. Nejmladší jsou předškoláci, které má ovšem na starosti mladá, ale zkušená pedagožka. V této malé skupince je zařazen i třináctiletý chlapec se středně těžkou mentální retardací, který „pomáhá tetě s malými“. Tělesně postižený chlapec s těžkými deformitami rukou, děti s lehkým snížením rozumových schopností, děti s disharmonickým vývojem osobnosti, s poruchami chování i děti hyperaktivní jsou zařazeny ve skupinkách podle věku, tedy plně integrovány. Studenti psychologie jsou tři, každý má svou skupinku přibližně osmi dětí. Jedna studentka vede mladší školáky (6–11 let), druhá studentka starší školáky – pubescenty (12–15 let) a náš jediný student – muž vede mládež – adolescenty (16–21 let). Skupina nejstarších navíc pomáhá studentům při přípravě táboračku a při organizaci her pro menší děti, např. při „olympiádě“ stáli na jednotlivých stanovištích s úkoly.

Nyní podrobněji k metodice práce ve skupinkách: sociálně psychologické hry jsou vybrány tak, aby pomáhaly utvářet zdravou osobní identitu dětí. Rozvíjejí schopnost sebepoznání a sebevyjádření dětí, posilují sebedůvěru, rozvíjejí sociální kompetence jako je účelná komunikace a spolupráce. Sociálně psychologické hry jsou na programu každý den, vždy dopoledne v době přednášek a besed psychologů s rodiči. I když je účast na skupinkách dobrovolná, vedoucím se podařilo motivovat k účasti všechny děti. Dokonce i adolescenti na hranici dospělosti hodnotí skupinky kladně: „*Byla tu spousta legrace, zábavy a zajímavých aktivit opět s těmi správnými lidmi, a to je na tom to nejlepší. Vedoucí je skvělý organizátor, má svatou trpělivost, je zábavný.*“ (Dívka 21 let). „*Náš vedoucí je super a už se těším, až se zase uvidíme.*“ (Chlapec, 19 let).

Pěstouni vnímají program pro děti jako potřebnou a záslužnou pomoc odborníků při optimalizaci vývoje jejich dětí. Například těžce hyperaktivní holčičku, která má nastoupit do školy, jsme začlenili na srpnovém pobytu už k mladším školákům, aby trénovala soustředění na úkol, aby byla nucena zklidnit se a spolupracovat. Holčička byla na přijetí do starší skupinky velmi pyšná a udělala i za pouhý týden znatelné pokroky.

Výběr her má určitý systém a sleduje tuto rámcovou osnovu:

- a) rozechřívací a aktivizační hry (vždy na začátek denního programu)
- b) hry zaměřené na seznámení a vzájemné hlubší poznání (pokud je ve skupince někdo nový)
- c) hry prohlubující vzájemné vztahy ve skupině, zaměřené na komunikaci, interakci, spolupráci a empatii
- d) hry zaměřené na sebepoznání, hlavně pomocí zpětné vazby od vrstevníků, na posílení sebedůvěry, sebevyjádření a zdravé sebeprosazení
- e) hry na zvýšení koncentrace, pozorování a vnímání
- f) hry na zklidnění a uvolnění, relaxaci
- g) hry k zamyšlení nad životními hodnotami a cíli
- h) hry rozvíjející tvořivost a fantazii.

Studenti jako vedoucí jednotlivých skupinek sami vybírají konkrétní vhodné hry. Mohou využít hry popsané v dostupné literatuře, kterou mají k dispozici, a různé je modifikovat (Hermonchová, 1994; Hoppe, Hoppe & Krabel, 2001; Portmanová, Schneiderová, 1993; Šimanovský, 2002; aj.). Berou přitom v úvahu logickou posloupnost her, např. aby hry zaměřené na sebevyjádření byly zařazeny až tehdy, když se děti ve skupince dobře znají. Neverbální techniky využíváme v menší míře, spíše se snažíme podporovat vyjadřování a verbalizaci pocitů, přání a názorů dětí. Student musí umět zvládnout i případný konflikt mezi dětmi a pohlídat si, aby ve skupince nepřevládaly pocity studu, zábran, rozpaků. Protože jsou ve skupinkách i děti s různým postižením a poruchami, vede student děti ke vzájemné toleranci a úctě. Snaží se

o vytvoření pocitu bezpečného, neohrožujícího prostředí důvěry, čínorodosti a spolupráce.

Kromě sociálně psychologických her běží denně i doplňkový program, na jehož organizaci se podílejí nejvíce opět studenti, ale i další organizátoři pobytu a rodiče. Každý den jsou tedy na programu rovněž aktivity sportovní (míčové hry, různé olympiády, soutěže, vycházky) nebo zábavné (vtipné vědomostní soutěže typu „Milionář“, soutěže pro rodinné týmy například v poznávání a hraní pohádek, soutěže ve zpěvu, herecké scénky dětí, maškarní bály atd.). Osvědčily se nám i tzv. výtvarné dílny, které vedou maminky – pěstounky, a kde už vzniklo mnoho krásných výtvorů: batikovaná či malovaná trička, keramické drobnosti, kameny zdobené ubrouskovou technikou, gelové svíčky, drátkované ozdoby atd.

Doplňkový denní program je vyvážený s programem skupinek: je-li na programu sportovní soutěž, sociálně psychologické hry mohou mít klidnější ladění. Je-li na programu vědomostní soutěž, mohou být sociálně psychologické hry dynamičtější.

Poslední den pobytu dělají děti ve skupinkách, studenti i rodiče závěrečné hodnocení. Zpětná vazba od účastníků slouží jako podnět pro vylepšení programu dalšího setkání. Nápady dětí i rodičů se snažíme realizovat, například na zodpovězení otázek sociálně právních zveme na pobyt kompetentního pracovníka.

Ráda bych se zastavila ještě u toho, jak sami studenti, budoucí psychologové, hodnotí svou práci pro Isis. Je třeba připomenout, že většina jiných studentů si v posledních letech zařizuje finančně velmi výhodné brigády, a to i v zahraničí, které ovšem s psychologií nemají nic společného. Studenti, kteří s námi jezdí na pobyty, se finančního přínosu dobrovolně vzdávají. Na otázku, co jim dává práce v Isis po profesní stránce, odpovídají takto:

„Hlavní je asi praktická zkušenost. Získala jsem zkušenosti s vedením a prací ve skupině mladších školních dětí. Každé dítě je originální osobnost, práce ve skupince vyžaduje hodně přemýšlení, za pochodu i určitou intuici a tvořivost. Vymýšlíme a organizujeme i program pro celé rodiny.“

„Dostal jsem se do kontaktu s psychology, všichni mě brali jako sobě rovného. Poznal jsem aspoň trochu jejich soukromý život – to je pro mě mnohdy cennější než přednášky.“

„Byla pro mne obohacující důvěra, kterou mi dali rodiče. Jsem ráda, že jsme si s rodiči vybudovali přátelské vztahy, kdy s nimi mohu mluvit naprosto otevřeně, a to nejen o dětech.“

„Setkání s problematikou pěstounské péče v takovém rozměru, kdy s rodinami můžete prožívat různé situace, vidět, jak rodiny fungují, mluvit s nimi, to je velice cenná zkušenost pro budoucího psychologa. Velice si vážím rodičů a dětí, kteří si v této uspěchané době najdou čas a pravidelně jezdí na pobyty. Prvním pobytem jsem byla ohromena a odjížděla jsem, i když to zní frázevitě, opravdu s radostí a velkou úctou.“

Občas studenti museli zvládnout i náročné situace, když například přípravu sportovní soutěže narušovala svými výpady a vulgárními poznámkami parta místních

výrostků. Studenti prokázali velkou samostatnost, cit pro situaci a schopnost řešit problémy konstruktivně.

Setkání s lidmi z občanského sdružení Isis má odraz i v osobním rozvoji studentů:

„Poznal jsem jiné rodiny, mohl jsem tak srovnávat, hledat, co bych zvládl a co je snad nad moje síly; nechat se inspirovat pro budoucnost.“

„Nové zkušenosti formují mé názory a postoje k problematice rodičovství a rodiny vůbec. Setkala jsem se tu s tolika těžkými osudy a s velkou silou bojovat s problémy. Přístup a zájem rodičů na mě udělal velký dojem. Například setkání s rodinou, která má tři děti vlastní a dvě v pěstounské péči, jedno je těžce tělesně a druhé mentálně postižené. Vládnu tam úžasně vřelé vztahy, ta rodina pro mne naplňuje představu zdravé a fungující rodiny.“

„Obdivuji hlavně pevné vztahy mezi partnery a přijímání dítěte s postižením takového, jaké je.“

„Na pobytech bývám více vstřícný, uvolněnější, s pocitem většího životního smyslu. Snad proto, že vnímám, jak jsem pro druhé potřebný.“

„Velký význam má pro mě to, že mohu být těmto lidem nějak prospěšná. Tato práce mi poskytuje okamžitou odměnu – třeba rozzářené dětské oči, důvěru rodičů i profesionálů.“

Studenti jsou rovněž zárukou toho, že program pobytů se neustále inovuje a obohacuje. Mají zajímavé postřehy a nápady ohledně činnosti sdružení a pomáhají je realizovat. V současné době máme například v plánu věnovat se více tatínkům – pěstounům, povzbudit je k aktivnějšímu zapojení do programu.

V roce 2004 jsme předali metodiku činností s dětmi a dospívajícími do dalších dvou sdružení, se kterými Isis úzce spolupracuje. Vyžádalo si ji jednak brněnské Sdružení pěstounských rodin, a do sdružení Rodina sv. Zdislavy ze Zlínského kraje začali se mnou v letošním roce jezdit rovněž moji studenti. Pomoc při utváření pozitivně prožívané identity dětí vyrůstajících v pěstounské péči je ovšem pouze jednou součástí psychologických služeb pro pěstounské rodiny – zaměřujeme se rovněž na rodinu jako celek, na posilování její funkčnosti a odolnosti, klademe důraz na informovanost pěstounů a prevenci problémů. Mohu říci, že rodiny ve sdruženích Isis i Rodina sv. Zdislavy si nejen zvykly na spolupráci s psychology, ale svou otevřeností nás motivují k rozšiřování nabídky služeb. Všichni se ve sdružení vzájemně znají, vytvořily se přátelské vztahy na mnoha úrovních (děti mezi sebou, děti se studenty, studenti s rodinami, rodiny s psycholožkami atd.). Takové občanské sdružení pak funguje v pravém slova smyslu jako dělné, podpůrné společenství.

Přehled dětí v pěstounských rodinách v DC Veská 1999 – 2004

MUDr. Drahomíra Peřinová, Dětské centrum Veská

V období od roku 1999 do roku 2004 bylo z našeho zařízení propuštěno celkem 403 dětí – z toho tvoří 16 % (63 dětí) naše cílová skupina, tzn. děti, které byly umístěny do pěstounské péče. Je to velká skupina, která zasluhuje naši hlubší pozornost, protože jsou to děti hendikepované nejen zdravotně, ale také sociálně, děti které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině.

Věk dětí se při propouštění pohyboval od 3 měsíců do 41 měsíců, průměrný věk při předání dítěte do pěstounské péče je 20,7 měsíců. Poměrně dlouhá doba do předání dítěte pěstounům je způsobena určitě zdlouhavým soudním jednáním, včetně různých odvolacích řízení, ale také hledáním vhodných pěstounů schopných přijmout dítě bez výhrad, včetně jeho problémů.

Velmi důležitá je rodinná anamnéza každého dítěte. V určitých aspektech totiž předurčuje další vývoj dítěte, včetně vzplanutí možných chronických chorob a možností problémů při dalším vývoji.

Alarmujícím a vážným faktem je, že 57 % matek dětí umístěných v pěstounské péči má prožitek ústavního života, který matku poznamenal tak, že není schopna sama dítěti vytvořit odpovídající rodinné zázemí.

Pro další vývoj dítěte, zejména potom jeho psychiky (možné psychické onemocnění během dalšího vývoje), jsou důležité anamnestické údaje o matce. V našem sledovaném souboru trpí 18 % matek psychickým onemocněním. Ale pouze ve třech případech byli rodiče (matka) zbaveni rodičovské zodpovědnosti, ostatní měli zachována svá rodičovská práva. Mnozí je však z různých důvodů plně nevyužili a mnozí nespojují se svými právy povinnosti vůči dítěti.

Dětské centrum poskytuje, při předávání dítěte pěstounským rodičům, těmto pěstounům všechny informace o dítěti, včetně jeho vývoje a seznamuje biologické rodiče s pěstouny.

Ze všech 63 dětí v pěstounské péči má 60 dětí nařízenou ústavní výchovu, pouze 3 děti jsou umístěny v pěstounské péči se souhlasem matky (rodičů).

Téměř 22 % dětí trpí psychomotorickým opožděním vývoje, ze kterého plynou další pozdější potíže, jak vývojové, tak zdravotní, na které je nutno pěstouny opakovaně upozorňovat, aby se jim dalo předcházet nebo je intenzivně a cíleně léčit a tím hendikep zmírňovat.

Tři děti byly během pěstounské péče vráceny. Přes veškerá psychologická vyšetření a pohovory se pravděpodobně nedají stoprocentně odhalit všechny možné

patologické projevy u pěstounů, které ústí do zhroucení pěstounské péče, po kterém následuje pro dítě bolestné vrácení do výchovného zařízení. Na obhajobu pěstounů je sice nutno uvést, že všechny tři děti měli obtíže při propouštění, ale pěstouni na ně byli opakovaně upozorňováni a slovně je akceptovali. Týrání dítěte v pěstounské péči je však neomluvitelné!

Zařazení dětí v pěstounské péči do předškolních a školních zařízení je v našem souboru mírně zavádějící či ne úplně vypovídající, protože řada dětí nedosahuje potřebného předškolního a školního věku a je doma s pěstounkou. Jsme velmi rádi, že co se týká předškolních a školních zařízení, není osobní asistent u dítěte již výjimkou, ale bere se jako součást komplexní pomoci dítěti.

Jako problémové dítě, nebo jako dítě odlišné od ostatních, je označeno 36 % dětí, což je charakteristika, která předurčuje další jak vývojové, tak zdravotní a výchovné obtíže. Neurologické obtíže jsou trvalého rázu a s jako takovými se s nimi musí počítat i v dalším životě dítěte. Ruku v ruce s těmito obtížemi jdou problémy logopedického charakteru, které často narůstají s věkem dítěte. Je tedy třeba zaměřit se na tyto problémy již v raném dětství a předcházet tak zhoršování problémů v budoucnu, zejména pokud byla nutná psychologická pomoc již u matky dítěte.

Pravidelný kontakt biologických rodičů s jejich dítětem je v našem sledovaném souboru pouze v 6 případech – tj 9 %. Bohužel, pěstouni stále nejsou připraveni na pravidelný kontakt s rodiči dítěte. Tento fakt je pro ně často limitující v přijetí dítěte a přináší jim neklid a obavy, někdy i oprávněné. Na druhé straně je potřeba podotknout, že biologičtí rodiče nerozumí pěstounské péči, sami se kontaktu s dítětem vzdávají a nevyžívají svého práva.

Některé sledované údaje vedou k zamyšlení, zda jsou pěstouni dostatečně připraveni přijmout do pěstounské péče dítě s problémem. Problémy dětí jsou různého rázu, často předurčené chorobami biologických rodičů a předznamenávají i potíže v dalším období, i když jsou děti v klidném a stimulujícím prostředí, mají zázemí, pomoc a pochopení pěstounů.

Proto je třeba poskytovat pěstounským rodinám neustálou komplexní péči zdravotní, psychologickou i sociální. Pěstouni musí vědět, kam se mohou obrátit s problémy a obtížemi bez obavy, že jako pěstouni nejsou úspěšní.

Pěstouni výrazně pozitivně vítají různá setkání, která pro ně pořádají krajské úřady a další odborníci. Pěstouni si ale také pomáhají vzájemně – už jen sdělením vlastních pocitů, zážitků, zkušeností a obtíží. Pro příklad cituje z dopisu pěstounů: „Minulý víkend jsme strávili na setkání pěstounských rodin. Této akce jsme se zúčastnili poprvé a doufáme, že ne naposledy. Děti, které se dříve neznaly se obdivuhodně rychle seznámili a i mezi pěstounskými rodiči nebyla žádná bariéra a při vzájemných

rozhovorech jsme načerpali mnoho zkušeností, jak lépe vychovávat děti a vyvarovat se některých chyb. Myslíme, že podobné akce jsou velmi podnětné a přínosné a aktérům moc děkujeme.“

Také sociální pracovníce v místě bydliště jsou těmto rodinám nápomocny, radí jim a dělají pro ně vše potřebné.

Jsou však rodiny, které sami nežadají pomoc, ale snaží se sami najít, často velmi obtížně, cestu z problému – někdy tuto cestu nenajdou.

Je třeba mít tedy stále na paměti, že děti v pěstounské péči a pěstouni potřebují pomoc stále. Bylo by přínosné tuto pomoc sjednotit, ve prospěch dětí i pěstounů, v komplexní celek odborníků v sociálních, zdravotních, pedagogicko – psychologických, logopedických a jiných oborech souvisejících s náhradní rodinnou péčí. Pomocí tohoto multidisciplinárního týmu by se snad dostala dětem i pěstounům včasná pomoc a problémy ústící ve zhroucením pěstounské péče by se mohly minimalizovat.

Statistická data

Důvody propuštění dětí z DC Veská:

vlastní rodina	191	exitus	7
adopce	129	ÚSP	13
pěstounská péče	63		

Rodinná anamnéza dětských klientů DC Veská:

matka s prožitkem ústavního života	36
matka samoživitelka	24
psychiatrické onemocnění matky	9
snížení mentální úrovně	9
abusus drog a alkoholu	8
zbavení rodičovské zodpovědnosti	3

Profil dětí při propuštění do pěstounské péče:

nařízena ústavní výchova	60
psychomotorická retardace	14
vrozené vývojové vady	13
neurologický nález	11

Během pěstounské péče z 63 dětí byly vráceny 3 děti z těchto důvodů:

- 1) jedno dítě bylo v předpěstounské péči týrané,
- 2) jedno dítě bylo vráceno při rozvodu pěstounů,

3) jedno dítě bylo vráceno po dvou letech pro tzv. nepřizpůsobivost pěstounské rodině.

Profil stupňů vzdělání dětí z DC Veská v pěstounské péči:

mateřská škola s asistentem	2
mateřská škola	14
zvláštní nebo speciální škola	3
základní škola	5
základní škola s asistentem	1
doma s pěstounkou	38

Obtíže v pěstounské péči:

tzv. problémové dítě	23	psychologická pomoc	7
neurologické kontroly	9	psychiatrická péče	4
logopedická péče	8	kardiologické kontroly	2

Pravidelný kontakt s rodiči má 6 dětí v pěstounské péči, 57 dětí je bez kontaktu s rodiči.

SHRNUTÍ:

Ve sledovaném souboru 63 dětí umístěných z DC Veská do pěstounské péče je 36 % s problémem.

- pěstounská péče nesmí skončit předáním dítěte do rodiny,
- problémy dětí jsou téměř vždy trvalého rázu,
- je potřeba poskytovat soustavnou komplexní péči dětem i pěstounům.

Udělalí jsme vše pro dítě v pěstounské péči?

Bc. Dvořáková Sophia, Dětské centrum Veská

Vážené dámy, vážení pánové

pokusím se provést sondu do čísel a k tématu paní doktorky Peřinové.

V roce 2004 jsem na IV. celostátním semináři NRP referovala o doprovázení rodin po přijetí dítěte do pěstounské péče v Dětském centru Veská. Ve svém příspěvku

jsem přednesla kasuistiku malého děvčátka – pro svůj příspěvek jsem ji nazvala Leničkou.

Lenička přišla do Veské v jednom měsíci věku v roce 2000. Důvodem přijetí dítěte do zdravotnického zařízení byl předčasný porod dítěte a následné komplikace, dalším důvodem byla skutečnost, že matka dítěte byla hospitalizovaná na psychiatrii a v rodině nebyl nikdo kdo by péči o tak malé dítě převzal. U Leničky byly zaznamenány vývojové problémy – projevovaly se výkyvy nálad, byly zde projevy autismu – měla individuální výchovný plán, navštěvovala odborná pracoviště, podrobovala se různým vyšetřením. V prosinci 2001 došlo k nařízení ústavní výchovy a v květnu 2002 byla nezl. Lenička svěřena do péče budoucích pěstounů, Ti v této době pečovali o své tři děti – chlapce ve věku devět let a dvě děvčátka ve věku sedm let a tři roky

Nyní dovolte, abych se vrátila na řádky své přednášky z roku 2004.

... Podařilo se vytvořit vzájemnou důvěru, která je prvním předpokladem pro další úspěšné doprovázení pěstounské rodiny. Cílem této spolupráce je vytvořit síť služeb, které přispějí k vytváření dobrých vztahů v rodině, k její optimální funkčnosti, ke skutečnému přijetí „cizího dítěte“. Dalším úkolem je podpoření rodiny v zátěžových situacích, které mohou nastat v různém období přijetí dítěte....

A nyní proč se k této kasuistice vracím.

V červnu 2005 se dozvídáme od pracovnice krajského úřadu, že pěstounská péče nezl. Leničky je ukončena a ona je umístěna s nařízenou ústavní výchovou do dětského domova.

Najednou zde byla řada otazníků – proč k této situaci došlo – kde se stala chyba.

Pěstouni docházeli do Dětského centra – sdělovali zde své obavy, řešili jsme společně situace, které vyžadovaly podporu a pomoc dalších subjektů. Postupně se zdálo, že se situace v rodině stabilizovala – probíhal kontakt s biologickou rodinou nezl. Leničky. V letech 2003–2004 do rodiny přišly postupně další dvě mladší děti. V této době pěstounská rodina přestala vyhledávat kontakt s Dětským centrem Veská – naopak spolupracovala se soukromým dětským domovem, navázala se na občanské sdružení, které poskytuje řadu odborných služeb pro rodinu a to především rodinu náhradní. Do rodiny docházela pravidelně na návštěvy pracovnice sociálně právní ochrany příslušného městského úřadu.

Nejsem psychologem a ani odborníkem na rodinné vztahy, nepodařilo se mi určit kdo či co nese vinu na ukončené pěstounské péči a ani jsem se o to nesnažila.

Podařilo se mi hovořit s pěstouny, kteří – jak sami říkají – se nyní „uzdravují“. Při rozhovoru s nimi jsem měla pocit, že oni jinak jednat nemohli – cítili, že jejich rodina a rodičovství je vážně ohroženo a současně se cítili v průběhu své cesty osamoceni.

Nám se může zdát, že vnímání situace rodiči není až tak pravdivé, ale je to jejich pohled na celou věc. Pěstouni uvádějí, že až nyní vědí, že na pomyslné startovní čáře byli nedostatečně připraveni – cítili strach obavu, že pokud selžou, další dítě do péče

již nikdy nedostanou a oni přece mají dostatek lásky a touhy mít velkou rodinu a pečovat jak o děti vlastní tak i děti přijaté. Jako další nedostatek uváděli absenci průběžného vzdělávání, které by bylo do určité míry prevencí. Problémy, které řešili při výchově nezl. Leničky konzultovali s odborníky, cítili však roztržičnost v celém systému a tak sami hledali cestu po které by mohli jít dál. Doufali, že se vše jednou zlomí – problémy však narůstaly – rodina se uzavírala – přestala komunikovat, přestala se stýkat se svými nejbližšími. Jistě každého z Vás napadají způsoby řešení dané situace – včasnou intervencí, ale nesmíme zapomenout, že tato pěstounská rodina se sama nedokázala zorientovat. Cítili, že potřebují pomoc, ale nedokázali o pomoc požádat. V této fázi se rozhodli.

Zde si dovoluji příběh pěstounské rodiny opustit a pokračovat pouze v rovině úvah.

Zkušenost říká, že náhradní rodinná péče pro opuštěné dítě je zpravidla tím nejlepším řešením jeho osudu. Bývá často i dobrým řešením nových rodičů. Ale, aby to bylo k oboustrannému prospěchu a uspokojení, musí být splněny určité podmínky. Tou základní a rozhodující podmínkou je dobrá motivace čili dobrý vnitřní důvod pro takové závažné rozhodnutí. Jakákoliv forma náhradní rodinné péče je tu proto, aby pomohla dítěti. Teprve na druhém místě a s velkým odstupem má pomoci i jeho náhradním rodičům. Jde tedy o to, aby potřeby dítěte a rodiče do sebe alespoň přijatelně zapadaly. Na tomto začátku je potřeba velice zodpovědně posoudit co je v zájmu dítěte a jak by „přijatelné“ podmínky měly vypadat. Zarážející je pro mne skutečnost – pokud jsou pro pěstounskou péči vybráni žadatelé, kteří jsou současně schváleni jako pěstouni a osvojitelé – laicky se domnívám, že zde je střet motivů pro náhradní rodičovství a v neposlední řadě i jejich rozdílná očekávání.

Na tomto místě bych se zmínila o profesionální připravenosti pracovníků v náhradní rodinné péči. Výběr dětí, osvojitelů, pěstounů, jejich příprava, průprava, pomoc a v neposlední řadě podpora by měla být úkolem sítě odborných služeb. Posoudit všechny okolnosti a nalézt vhodné řešení není snadné, takže náhradní rodiče na to zpravidla nestačí. Je třeba určitého odstupu, dostatek informací a zkušeností, zarámovaných celostním systémovým přístupem. Právě tomuto říkáme odborné služby. Jejich pracovníci by měly nejen dokázat pomoc nabídnout a zprostředkovat, ale opustit občas bezpečné prostředí svých kanceláří, ambulancí a s odvahou přijít sami za klienty do jejich domovů a poznat (alespoň do určité míry), jak řeší své problémy v přirozeném prostředí a sdílet s nimi radosti i starosti – můžeme zde hovořit o prohloubení sociální práce. Jako malou vsuvku zde uvedu, povzdech pěstouna nad skutečností, že soc. pracovnice, která přišla navštívit dítě v náhradní rodině si nevěšila jeho nepřítomnosti a ani se na něj nezeptala.

Domnívám se, že je důležité vytvořit prostředí, v němž se náhradní rodiče a děti mohou cítit bezpečně při sdělování svých nejniternějších pocitů s myšlenek.

Neměli bychom zapomínat na dostupnost supervize pro pomáhající profese tak, aby zde byla podpora i pro samotného sociálního pracovníka. Snahou sociálního pracovníka je pomáhat lidem, kteří se pokoušejí řešit a zvládnout problémy ve fungování, v interakcích s jejich sociálním prostředím.

Další nedostatek vnímám v rozdělení kompetencí a odpovědnosti jednotlivých institucí působících v oblasti sociálně právní ochrany dětí. Tento systém se jeví jako nejednotný a je značně nepřehledný. Je zde převaha administrativy v oblasti sociální práce na úkor terénní a případové práce – to vede k tomu, že ohrožené děti a rodiny nejsou včas rozpoznány a tudíž chybí včasná a účinná pomoc. Sociální terénní služby se nestaly dosud součástí sociálního pole potřebných rodin a ani součástí praktické sociální politiky státu.

Domnívám se, že by mělo dojít ke změnám v systému přípravy v náhradním rodičovství a tím k možnosti vytvoření pole pro doprovázení pěstounských rodin a věnovat se tak prevenci a nikoli jen pozdním záchranným opatřením.

Co na závěr. Některé z cest jsou již zřetelně vyšlapány, některé sotva začínají. Je na nás – těch, kteří poskytují odborné služby, aby společně s klientem hledali právě tu jeho cestu a jeho vlastní řešení.

Rozum a cit – Ohlédnutí za 9 lety v nadačním fondu Rozum a Cit

Marie Řezníková, Mgr. Petra Štětková, Rozum a cit, Praha

MOTTO:

„Rozum nás přivede k úspěchu, cit k člověku.“

Již devět let se nadační fond Rozum a Cit snaží naplňovat toto motto. Již devět let „putujeme“ po různých koutech naší republiky a seznamujeme se s výjimečnými lidmi – navštěvujeme pěstounské rodiny. Poznáváme desítky zajímavých dětských osudů, které napsal život. Na jedné straně selhání rodiny a opuštěné děti, které se dostaly ne vlastní vinou do výchovných zařízení, na druhé straně otevřená náruč a srdce jiné rodiny, která splní opuštěnému dítěti jeho největší sen. Sen o tom, že má opět mámu, tátu, sourozence, prarodiče.

Hlavním cílem nadačního fondu Rozum a Cit je zajistit co největšímu počtu opuštěných dětí podmínky k tomu, aby mohly prožít normální dětství a dospívání uprostřed rodiny.

Činnost NF se důsledně řídí těmito zásadami:
osobní znalost každého případu, konkrétní pomoc konkrétním lidem nebo dítěti, otevřeně účetnictví.

Nadační fond podporuje zejména:

- pěstouny, kteří chtějí přijmout další dítě z dětského domova a potřebují pro to vytvořit vhodné podmínky,
- rodiny s větším počtem dětí v pěstounské péči,
- rodiny, které se snaží zajistit trvalé bydlení pro dospívající děti v pěstounské péči,
- pěstounské rodiny pečující o zdravotně postižené dítě.

Nadační fond Rozum a Cit přispívá na:

- přestavbu nebo rozšíření obydlí, které zabezpečí vhodný prostor pro další děti v náhradní rodině,
- vybavení dětských pokojíčků, rekonstrukci bezbariérových prostor
- zakoupení zdravotnických, rehabilitačních a výukových pomůcek pro zdravotně postižené děti
- financování osobních asistentů pro handicapované děti výpomoc pro sociálně slabší rodiny
- společné akce pro děti vyrůstající v náhradní rodinné péči
- šíření myšlenky náhradní rodinné péče

Devět let je pro nadační fond dlouhá doba, ale čas při práci, která přináší radost jiným, velmi rychle ubíhá. Za tuto dobu jsme stihli najezdit kolem 75 000 km, poznali jsme 310 pěstounských rodin. Tyto rodiny jsme obdarovali částkou 12 000 000 Kč, hmotné dary jsme rozdali v celkové částce téměř 1 000 000 Kč. Téměř všude nám odměnou byly usměvavé pohledy dětí, které našly svoje nové štěstí.

Není snadné přesvědčit sponzory a širokou veřejnost o tom, že opuštěné děti potřebují naši pomoc. Ale přesto v naší společnosti jsou laskaví lidé, kterým není lhostejný osud těchto dětí. Bez nich – laskavých sponzorů a jednotlivých dárců by žádný nadační fond nemohl pracovat.

K nadačnímu fondu Rozum a Cit neodmyslitelně také patří jeho patronka, herečka paní Naďa Konvalinková, která dokáže naslouchat a potěšit pěstouny vždy při setkáních na parníku nebo přímo při návštěvě v rodině.

Milým setkáním s pěstouny a jejich dětmi bývají jarní a zimní výlety Prahou a prázdninové putování Moravským krasem. Při zimním setkání primátor hl. města Prahy pan Pavel Bém. Velmi ocenil práci pěstounů a popřál všem hodně síly a radosti

z dětí. Těchto setkání se během celého roku zúčastní na 210 dětí a pěstounů z různých regionů naší republiky.

Velkou ctí a oceněním dosavadní práce a zároveň motivací do budoucna bylo pro nás v říjnu 2003 pozvání od paní Livie Klausové do Lán na společenské setkání, které pořádala pro 50 neziskových organizací z ČR.

Jak jsme postupně pronikali do problematiky náhradní rodinné péče, poznali jsme, jak moc by bylo potřebné a jakým způsobem možné dále pěstounských rodinám pomáhat.

V roce 2000 jsme proto založili občanské sdružení Rozum a Cit jako organizaci, jejíž činnost plynule navazuje na projekty nadačního fondu. Začali jsme pěstounům poskytovat i určité služby. Zajišťujeme doučování v rodinách, financujeme asistenční službu ve vícedětných rodinách a v pěstounských rodinách s handicapovaným dítětem. V letošním roce běží asistenční služba v 25 rodinách.

Výtvarné dílny a arteterapie probíhá 1x měsíčně v Praze a pobytové výtvarné dílny a arteterapie proběhly 2x po 1 týdnu o prázdninách. Těchto dílen se letos zúčastní na 300 klientů z různých koutů naší vlasti.

Pro pěstouny chystáme semináře na odborná témata: o vývoji dítěte, jak porozumět dítěti v náhradní rodině, umění komunikace v rodině, odstraňování následků citové deprivace u dětí přijatých, hyperaktivní dítě, rizikové chování dospívajících a jeho prevence, romské dítě v neromské rodině, zdravotně postižené dítě v náhradní rodině, fyzioterapie – praktický nácvik léčebných dovedností usnadňujících navázání kontaktu mezi matkou a přijatým dítětem.

Pěstouni velmi tyto víkendy oceňují – potřebují většinou jen poradit, povzbudit a ocenit.

A co nás čeká v příštím roce?

K 10. výročí založení nadace připravujeme putovní výstavu fotografií pod názvem **„Cesty srdce... aneb, když rodina vzniká jinak.**

Ve 12 městech asi po dobu 1 měsíce budeme vystavovat velkoformátové černobílé fotografie – portréty pěstounských rodin – tuto výstavu připravujeme ve spolupráci fotografa profesionála a zároveň také pěstouna pana Jana Výběrka.

Realizací výstavy chceme upozornit na skutečnost, jaký význam a co pěstounská rodina v porovnání s dětským domovem přináší dětem – domov, bezpečí, oporu lásku.

Již 6 ročník Sluníčkového dne pro opuštěné děti a pěstounské rodiny proběhne 20. 4. 2006 ve více jak 50 městech ČR. Více jak 1 000 studentů bude nabízet široké

veřejnosti logo našeho fondu – keramické sluníčko, nebo sluníčko magnetku. Výtěžek z této veřejné sbírky je určen na konkrétní projekty, konkrétním pěstounským rodinám nebo konkrétnímu dítěti.

Budeme pokračovat ve výtvarných dílnách a arteterapii. Odborné semináře budou součástí víkendových pobytů.

Jsem přesvědčena, že cíle, které si nadační fond při svém založení vytýčil, naplňuje důsledně a ku prospěchu pěstounských rodin a jim svěřených dětí.

O činnosti nadačního fondu a občanského sdružení se můžete více dozvědět na www.rozumacit.cz, nebo tel. 323 631 205.

*Marie Řezníková – ředitelka nadačního fondu
Rozum a Cit, Jablonského 639/4, Praha 7, 170 00.*

V tomto měsíci se rozběhl nový projekt Do života bez obav a poběží celý příští rok, a o něm Vás bude informovat kolegyně Mgr. Petra Štětková.

Do života bez obav!!!

Od září 2005 začal v regionu Vysočina nový projekt s názvem „**Do života bez obav!**“.

„Každý den je naděje, že se náš život změní, naučíme-li se něco nového.“

Projekt je určen mladistvým ve věku 16–21 let vyrůstajícím v pěstounských rodinách nebo dětských domovech. Rádi bychom jim zřehlednili orientaci na trhu práce a zvýšili tak šance na jejich další rozvoj a uplatnění se v životě i v zaměstnání. Nabízíme také spoustu zajímavých zážitků, nových zkušeností, setkání a navázání nových přátelství. Partnery projektu jsou Úřad práce v Jihlavě, Krajský úřad v Jihlavě, Občanské sdružení Pod křídly, Nadační fond Rozum a Cit a dětský domov Senožaty. Hlavní aktivitou projektu „Do života bez obav!“ bude uspořádání 13 víkendových seminářů, které budou probíhat v regionu Vysočina.

Naše první setkání proběhlo ve dnech 30. 9–2. 10. ve Ždírci nad Doubravou. Občanské sdružení Egredior pro nás připravilo třídní prožitkový a seznamovací kurz. Citujeme z pozvánky pro naše klienty.

„Ahoj, málokomu se nikdy nezachtělo létat jako pták. Člověk si říká, stačí tak málo, máchnout křídly a již se vznášíš a vidíš krajinu pod sebou. Vše se Ti zmenšuje a dostává zcela jiný charakter. Využiješ vzdušný vír, který Tě bez jediného mávnutí vynese stovky metrů vysoko a Ty už kroužíš a vidíš to hemžení pod sebou. Mít tak tu schopnost, říkáš si. Ale Ty ji máš! Stačí si ji jen najít.“

Zveme Tě na naše společné hledání tvých křídel, které Tě ponесou dál životem. Čekají nás první tři dny z celého cyklu setkávání v rámci projektu „Do života bez obav“, kdy budeme společně vytvářet náš čas. Připravili jsme pro vás spousty programů, které vám umožní se podívat na věci kolem sebe a uvnitř vás dalšími pohledy.

Čekají vás hry strategické, pohybové, tvořivostní, diskusní i relaxační. V mnohých najdete spojení a inspiraci pro Váš další život.

Dlouhodobou a průběžnou podporou chceme naši skupinu klientů motivovat k hledání pozitivních životních hodnot a formou praktických zkušeností je lépe vybavit pro život!

Pro pěstounské rodiny jsme začali zajišťovat určité služby, které v krátkosti naznačila paní Rezníková.

Konkrétně se jedná o realizaci akcí, které směřují k rozvoji zručnosti a nadání dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči, přispívají ke zlepšení rodinné situace. Pořádání odborných seminářů pro rodiče, tvůrčích dílen pro rodiny, financování osobních asistentů pro děti žijící v pěstounských rodinách, setkání pěstounských rodin, prezentace myšlenky náhradní rodinné péče.

Realizované projekty

- 3× ročně OS připravuje vzájemná **setkání pěstounských rodin**. Z celé republiky se sejdou v Praze početné pěstounské rodiny, pro které je připraven celodenní program. Jarní setkání ke svátku dětí – navštívíme Petřínskou rozhlednu, Pražský hrad, celý program vyvrcholí dvouhodinovou plavbou parníkem. Další prázdninové setkání probíhá v Moravském Krasu, projíždka ekovláčkem, návštěva Punkevních jeskyní a propasti Macocha. Mnoho rodin z Moravy nemá možnost přijet do Prahy, proto pro ně připravujeme setkání i na Moravě. Vánoční setkání v Praze – kdy je pro děti připravena návštěva divadelního představení, návštěva technického nebo národního muzea, a dvouhodinová plavba parníkem, prohlídka Staroměstského náměstí – České Vánoce.
- **asistenční služba, pomoc handicapovaným dětem žijícím v náhradní rodině** od roku 2000 OS financuje osobní asistenty. Asistenční služba je forma odlehčující péče zaměřená na pěstounské rodiny pečující o děti se zdravotním postižením nebo o více dětí. Děti se zdravotním postižením jsou vzhledem k svému handicapu nuceny žít odděleně od svých vrstevníků. Aby se mohly zařadit do společnosti podle svých možností, je nutné, aby vyrůstaly a vzdělávaly se se zdravými dětmi.

Jde např. o doprovázení handicapovaného dítěte do školy, o rehabilitaci, doučování nebo speciální aktivity ve volném čase. Ve vícedětných rodinách jde potom

o výpomoc při převzetí dalšího dítěte a podobně. Naší snahou je dítě nestresovat, a tak asistenční službu vždy vykonává asistent z okolí dítěte.

Pomoc asistenta umožní dětem zdravotně postiženým pravidelnou školní docházku, zapojení se do aktivit ve volném čase, integraci dětí v náhradní rodinné péči do skupiny vrstevníků, pomoc při přípravě na vyučování. Dochází k odlehčení rodinné situace, hmotnému a citovému ulehčení matce pěstounce v péči o přijaté děti předškolního věku. Prostřednictvím asistenční služby získávají tyto děti pocit vlastní důležitosti, ztracenou sebejistotu a vyrovnanost. Asistenční služba přináší pro postižené dítě i zbytek rodiny možnost alespoň občasné nezávislosti na sobě. Pro asistenty je jejich činnost zase příležitostí, jak získat nové zkušenosti a pomáhat konkrétním způsobem konkrétnímu člověku.

Po téměř pětileté zkušenosti s asistenční službou ve 22. pěstounských rodinách vidíme tuto službu jako velmi prospěšnou a nenahraditelnou.

Tvůrčí dílny

Již druhým rokem organizuje občanské sdružení Rozum a Cit úspěšný projekt tvůrčí dílny pro pěstounské rodiny. Tyto dílny probíhají každý měsíc v Praze v hezkém prostoru občanského sdružení Vhled. V letošním roce se programu dílen zúčastnilo 280 klientů z celé České republiky. Dětem se věnují zkušení lektori – pan arteterapeut Mgr. Pavel Kopta nebo naše usměvavá výtvarnice paní Vladka Šťastná – Happy. Pod rukama dětí v dílnách vznikají krásné obrázky, keramické výrobky a drobné dárky. Děti si mohou vyzkoušet zajímavé výtvarné techniky a řada obrázků poslouží k ukázce arteterapeutického rozboru osobnosti dětí. Pro rodiče je vždy připraven odborný program a naskýtá se možnost konzultace s psychologkou, rodinnou terapeutkou nebo arteterapeutem. Jedna výtvarná dílna proběhla o prázdninách také na Vysočině v Pelhřimově.

Mgr. Petra Štětková – ředitelka Občanského sdružení Rozum a Cit.

Odborné služby v náhradní rodinné péči

PhDr. Eva Rotreklová, TRIALOG – poradenské centrum, Brno

Když jsme v roce 2001 v rámci jednání prvního celostátního semináře náhradní rodinné péče formulovali závěry z jednání pracovních skupin, objevovalo se opakovaně konstatování, že chybí nabídka odborných služeb pro rodiny, které přijaly dítě do náhradní rodinné péče. I když se od té doby situace alespoň trochu zlepšila, je tato

služba stále ještě službou pro většinu rodin jen těžce dostupnou. Náhradní rodinná péče je v mnoha ohledech specifickou oblastí sociálně právní ochrany dětí a vyžaduje proto určitou specializaci, odbornou kvalifikaci a především také bohaté zkušenosti z praxe. Takových pracovišť je v rámci České republiky velmi málo, jejich kapacita je nedostatečná a jsou téměř výhradně jen ve větších centrech (Praha, Brno, Ostrava).

TRIALOG–Poradenské centrum již po několik let vytváří v rámci své koncepce a strategie rozvoje nabídku odborných služeb v oblasti náhradní rodinné péče v celé šíři – t. j. od osvěty pro širokou laickou veřejnost, přes semináře a vzdělávací programy pro osvojitele a pěstouny před i po přijetí dítěte až po vzdělávací programy pro odborné pracovníky veřejné správy i nestátního sektoru.

VÝCHODISKA

- zpětná vazba od individuálních klientů – pěstounů i osvojitelů (2000–2005)
- zpětná vazba od absolventů odborné přípravy na přijetí dítěte do rodiny (2000–2005)
- závěry pilotního projektu Poradenství, vzdělávání a supervize v náhradní rodinné péči – 2004/2005 (podpořen Nadací rozvoje občanské společnosti z prostředků NIF)
- výstupy z celostátních seminářů Aktuální otázky náhradní rodinné péče (2001–2004)

PORADENSTVÍ A SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY

- odborné konzultace při rozhodování o přijetí konkrétního dítěte do náhradní rodinné péče
- doprovod a asistence do ústavního zařízení při seznamování s dítětem
- asistence a mediace při komunikaci a kontaktu rodičů, pěstounů a dětí v pěstounské péči
- poradenství ve výchovných otázkách
- rodinná terapie
- sociálně právní poradenství.

V září 2006 byl zahájen projekt Rodinný sociální asistent, který je realizován v rámci Globálního grantu a je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Na jaře 2006 bude nabídka služeb centra rozšířena o službu rodinných sociálních asistentů, která navazuje na odborné služby poskytované rodinám specifickými potřebami. Mezi ně patří rodiny, které potřebují podporu a pomoc při sanaci rodinného prostředí, rodiny, kde jeden nebo oba rodiče znevýhodněni ze zdravotních nebo

sociálních důvodů, ale služba může být poskytnut také rodinám, které přijaly dítě do náhradní rodinné péče. Nejedná se o výpomoc v rodině, ale o službu, která pomůže osvojit si potřebné dovednosti a zvýšit schopnosti a kompetence rodičů při výchově dětí a vedení domácnosti.

VZDĚLÁVÁNÍ

● seminář pro zájemce a žadatele

Co chcete vědět o náhradní rodinné péči

Témata: Děti, pro které se hledá náhradní rodina

Jak najít vhodné náhradní rodinné prostředí pro dítě

Seminář je určen především pro žadatele o osvojení a pěstounskou péči, pro získání podrobnějších informací před odborným posouzením a absolvováním odborné přípravy.

● odborná příprava na přijetí dítěte do rodiny

skupinová příprava – 8–10 párů rozsah 48 výukových hodin metodika odborné přípravy

● vzdělávací program pro pěstouny

cyklus 6 skupinových setkání vždy 6 výukových hodin 10–12 osob

Program: Specifické potřeby dítěte při přechodu z ústavní výchovy do pěstounské rodiny

Adaptace dítěte v náhradní rodině

Kontakty, vztahy a vazby dítěte v PP s rodiči

Výchovné otázky

Přijímání dalších dětí do rodiny

● vzdělávací programy pro pracovníky v oblasti náhradní rodinné péče

Sociální práce v náhradní rodinné péči

Komunikace a spolupráce sociálního pracovníka a žadatelů v procesu zprostředkování a po přijetí dítěte do rodiny

Odborné služby pro pěstounské rodiny – sociální pracovník jako koordinátor pomoci a podpory

Systemický přístup v náhradní rodinné péči

PŘIPRAVUJEME

● seminář „Metodika odborné přípravy na přijetí dítěte do rodiny“

● vzdělávací program pro pracovníky v oblasti sociálně právní ochrany dětí

- **specializační vzdělávací programy v oblasti náhradní rodinné péče v rámci celoživotního vzdělávání**
- **kazuistické semináře** zaměřené na náhradní rodinnou péči.

VI. celostátní seminář *Aktuální otázky náhradní rodinné péče se bude konat ve dnech 2. – 3. 10. 2006 v Brně.*

Informace na internetových stránkách www.trialog-centrum.cz.

Váše náměty a návrhy k programu a organizaci semináře rádi přivítáme na naší e-mailové adrese nrp@trialog-centrum.cz.

TRIALOG – PORADENSKÉ CENTRUM
www.trialog-centrum.cz

kontaktní osoba: PhDr. Eva Rotreklová
602 00 Brno, Orlí 20
tel. 542 211 619
e-mail: nrp@trialog-centrum.cz
rotreklova@trialog-centrum.cz